

MADKA

1977

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1977 LETO XXI. - ŠTEV. 10

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

Božični eksperiment	157
Vladimir Kos: Tri pesmi	158
L. L.: Zame bo to najsrečnejši božič	159
Milena Merlak: Zimski sladoled	160
Lojze Škerl : †Msgr. dr. Rudolf Klinec	162
Maks Šah: Nekaj novosti na šolskem področju	163
A.M.: Na obisku pri Franetu	164
Albert Miklavec: Večer	165
Ona: Sv. Miklavž je res svetnik	166
Jože Peterlin: Neznani Ivan Trinko	167
Ljubka Šorli: Brest	169
D.B.: Pisatelj Silone v trdnjavi svetovne revolucije	170
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu (Zarja)	172
Staro in novo o naravi in človeku	173
Antena	174
Ivo Jevnikar: Drobci iz manjšinskega sveta	176
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (A. Kralj)	178
Ocene	179
Pisma	180

Na platnicah: Čuk na Obelisku; Za smeh

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema)

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

Izredno v MLADIKI '78

»V junijski noči leta 1914, tik pred izbruhom prve svetovne vojne, je na oknu Kanduševe hiše v Barkovljah gorela mala lučka. Dve srce samo sta vedeli za njeno skrivnost. Srce mlade matere in srce očeta, ki se je pozno ponoči vračal od dela domov in mu je tista mala lučka naznanjala novo rojstvo — rojstvo sina prvorojenca.

Krstili so ga za Ladislava... Ljudsko šolo je obiskoval v Barkovljah...«

Tako je tenkočutni, a nepodpisani pisec začel svoj Uvod v pesniško zbirko mrtvega primorskega pesnika Lada Piščanca PESMI ZELENE PO-MLADI, ki so izšle pred četrstoletjem — natančneje leta 1950 — v Gorici, šest let po njegovi tragični smrti.

Iz zbirke je spregovoril človek prefinjene duhovne in oblikovne kvalitete, kar je bilo tem presenetljivejše, ker je bil to sin najbolj črne dobe fašizma, oropan slovenske šole in slovenskega kulturnega okolja.

Kljub temu je v sledečem petindvajsetletju ime Lada Piščanca mrknilo v nekakšni žalostni zamejski odtujenosti. Tudi polemika se mu je začela izogibati, odkar je v zvezi s tragedijo v Cerknem prišlo na dan ime in priimek gestapovskega agenta v samem partizanskem štabu.

Zato je bil v uredništvu MLADIKE prazničen dan, ko se je pojavil na uredniški mizi DNEVNIK našega mrtvega tržaškega rojaka.

Pet rokopisnih zvezkov, od 1930 do 1943.

Gimnazijska, bogoslovska in duhovniška leta Lada Piščanca. Izreden dokument dozorevanja mladega idealnega Slovenca v temi fašističnih katakomb. Dokument najčistejšega etičnega in intelektualnega iskanja, napisan s občutljivo umetniško roko, večkrat v presunljivem razgovoru z Bogom. In to niso kakšni pusti abstraktni izlivi, ampak tenkočutno govorjenje iz živega stika z ljudmi in s stvarmi, z glasbo in s planinami.

Ta DNEVNIK bo dragocen dar MLADIKE njenim bralcem v letu 1978.

Pisateljica Zora Piščanc, prevesta čuvarka spomina in zapuščine svojega brata, je pokazala vse svoje zaupanje uredništvu MLADIKE, ko mu je izročila v polno razpolaganje njegov DNEVNIK.

Naj ji bo tu izrečen prisrčen hvala!

SLIKA NA PLATNICI: Sv. Višarje pod snežno odejo (foto Mario Magajna)

Posamezna številka Mladike stane 500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 5.000 lir, podporna 10.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 100 ND, podporna 200 ND. Druge države 10 US dolarjev (podporna 30 US dolarjev): nakazati na banko CASSA DI RISPARMIO DI TRIESTE, Agenzia 5, cc 3498/1 — CENTRO CULTURALE CATTOLICO SLOVENO, via Donizetti 3, s pripisom »naročnina Mladika«.

BOŽIČNI EKSPERIMENT

Srečen božič, prijatelji.

Morda bi morali to voščilo izreči na izbranejši način, z žlahtno izvornostjo in z najdragocenejšimi besedami naše govornice. Ti decembrski trenutki so namreč preveč lepi, da ne bi vsaj poskusili iz vsakdanjega izrazja v kaj višjega.

A ne gre. Bliščoba božičnega pričakovanja je tolikšna, da je že čisto vseeno, kaj še svojega želimo zraven prižgati, skromno svečo ali razkošen lesteneč. Nazadnje je boljša sveča, ki vsaj ne skuša tekrovati v svetlobni moči.

Naj torej ostanejo tri preproste besede. Saj je vsaka zase prvinsko lepa in bogata dovolj, da pravilno vsajena odžene stotere mladike.

Ena teh mladik želi biti za letošnji božič tudi Mladika.

Te naše besede ob Gospodovem rojstnem dnevu hočejo biti voščilo ne samo bralcem, ampak vsem Slovencem, kjerkoli živijo. Vsakomur posebej želimo mirnega oddiha sredi življenjskih zasoplosti in skrbi, pa čimvečji košček tiste sreče, ki nam je na tej strani življenja kdaj pa kdaj podarjena kot prav majčken vzorec večnosti.

Srečen božič, prijatelji!

Ko berete te besede v zamejstvu, v osrednji domovini ali kjerkoli po svetu, vedite, da niso bile zapisane kar tako, marveč še v neki prav posebni, globoko občuteni želji.

Ker gredo izvodi naše revije po vsem svetu, vsaj simbolično dosežejo vse sinove slovenskega naroda. Ljuba nam je misel, da smo na ta način vsaj za nekaj trenutkov povezani. Naj bo vsaka Mladika majčkena transformatorka postaja, napeljimo misli od ene do druge, vključimo srčni tok, naj po vsej zemeljski obli hkrati zagorijo slovenske lučke v praznični zbranosti in spravni toplini!

Zdaj!

Južna Amerika: gori?

Severna Amerika: prižgano?

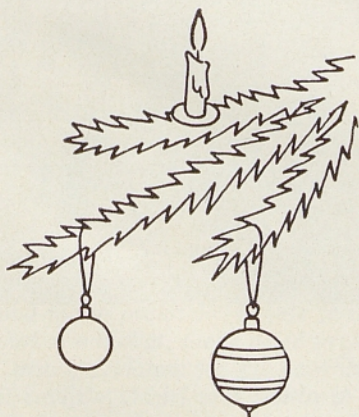
Avstralija: vključeni?

Evropa: deluje?

Slovenija in zamejstvo: je?

Tukaj Trst, majhen člen v božičnem eksperimentu 1977! Gorite, lučke, vsaj za božič, da se ne pravadimo temi odtujenosti in da nas oči ne bodo šče-mele, ko bo kdaj naša svetloba močnejša in trajnejša!

Srečen božič, prijatelji!

*Vsem Slovencem doma in po svetu
želi
srečen božič in novo leto 1978*

MLADIKA

Božič na Japonskem

TRIJE MESCİ MINEJO. ZGORIJO

*Tako zgori oktober v Háčimandáj,
v zubljih javorjev,
z zlatimi vriski neznanih dreves,
z oranžnim napevom,
z zelenimi strunami.*

*V modrikasto grmado v Háčimandáj
hribi vržejo svežnje oblakov,
in veter pripravlja na ples se
z listi v globelih,
kjer slapi napivajo.*

*Potem stoji november v Háčimandáj,
sivo-tiho,
da z vrelcev žvepljenih se čuje vročičen zavzdih,
in v Ójrased kanjonu
brzcev prehajanja.*

*In zdaj leži december v Háčimandáj
v beli postelji,
spet veter prebira mu s tempeljskih knjig.
Toda kriki krokarjev trpkih
se ne potolažijo.*

Háčimandáj: planota na skrajnem severu glavnega japonskega otoka Hónšu, z zdravilnimi vrelci in starimi templji in s kanjonom nad brzci reke Ójrased, kjer se jesen razplamti v rajsko čudovitih barvah. Divjina je prijazna, a nihče ji doslej ni mogel odvzeti otožnosti. Dobri ljudje skoraj ne poznajo Jezusa. Božič pride in mine neopaženo.

NOCOJ VAM ŽELIM

*Želim vam čisto tihega veselja v pristanišču:
z rokó na zmrznjenih vrveh in nič se ne bojíte.
Želim vam - kakor pravimo - požirek zvezd ob sidru;
nocoj so tiste z iskrastimi grozdi v pesem zlite.*

*Želim vam. Ker nocoj željé v obrazek zro Resnice.
Z ognjišča z vrat v skladišče trepeta v morjé svetloba.
Besedo Božjo ena izmed nas v naročju ziblje;
tako se ladje zibljejo, napolnjene do roba.*

MOJA GOSPA

*Pod mrzlim decembrskim nebom ob ognju poldneva
udarjajo bati železni iz strojev srca.
V zvonove jih zlil bom, v donenje zamolklega veka.
Ker danes praznuje brezmadežnost moja Gospa*

Marija.

*Na lice z zarezi ran si je Mesto nadelo
rdečkasto strastnih in belkasto čistih zdravil.
Lasé in obleka blesté pod kristalnim se cvetom.
A Tvoj je obraz prav do vlaken resničnosti mil,*

Marija.

*Naš zrak je ves siv, ker ga sila mogočnih okuži,
veselja razkrajajo se na neviden način.
Kako si drugačna, ko žezla iz zvezd se poslužiš,
da v žarke spreminjaš pepel iz peči bolečin,*

Marija.

Zame bo to najsrečnejši božič

Meni se zdi, da sem v božičnem času nekoliko drugačen kot sicer. Nekoliko boljši, velikodušnejši, bolj strpen do okolice. Ne vem, kdaj se ta preobrazba začne — morda s prvimi voščili od najbolj oddaljenih prijateljev ali morda z zavojčkom kart, ki jih pošiljajo invalidi in so narisane z nogu ali usti. Ali še bolj verjetno, ko zagledamo »božični izraz« na maminem obrazu. V božičnem času doživi namreč naša mama kar precejšen preobrat ali, kakor pravi očka, stopi v ris. Lepega dne preneha živeti samo za ozki družinski krog, njena skrb se raztegne čez vse sorodnike, prijatelje, posebno pa čez tiste, ki so v njenih očeh za karkoli že »ubožci«.

»Veš, na koga sem se spomnila? Na Staretova dva, zlato poroko sta obhajala. Čisto sama bosta na božični večer, moramo jima kaj poslati... Miran, nisi to v sobo k paketom. Za Terezo je. Je že boljša, neverjetno, da se v teh letih lahko še tako popraviš. Oh, kdaj bo kaj drugače na svetu. samo pomisli, kako je garala, zdaj pa mora živeti od tiste uboge pokojnine!... Oče, boš prinesel od Stande še kakih sedem metrov takega traka, zmanjkalo mi ga bo.« Gledam ga, tega našega metodičnega očeta, tako natančnega v računih... Da, tudi njega je potegnila v ris, drugače si sploh ne znam razložiti njegovega hudomušnega nasmeška. Gleda jo, ko s skrajno zavzetostjo zavija, krasi, hodi nakupovat in se vrača vsa obložena, trdno odločena, da bo vsaj za en večer osrečila svoj mali svet. Denar? Pfff, bomo že januarja delali račune! Saj je šlo prejšnja leta, zakaj bi letos ne šlo! Brez darila vendar ne moreš stisniti roke žalostnemu in zapuščenemu človeku, če mu še tako dobro želiš!

Zadnje popoldne se je nenadoma spomnila na starega očkovega krojača, ki je bil operiran na očeh in tudi živi od tiste »smrkave« penzije. »Miran, boš šel jutri voščiti, dve steklenici še imam v kleti.«

»Ampak mama, jutri grem smučat!«

»Pa res! Oh, toliko dela imam, da mi je to ušlo čisto iz glave. Torej greš! In nona je spitala pura na; kako žal ji bo, da boš ti manjkal!«

Oče mi je priskočil na pomoč: »No, mami, pa naredimo enkrat izjemo! Vse počitnice je delal, da si je kupil smučarsko opremo... No, Miran, že imaš čevlje?«

»Moral bi mi jih že dostaviti. Aha, slišiš zvonec, gotovo so čevlji!« Že sem bil pri vrtnih vratih, a mama me je prehitela. Dajala je napitnino šoferju, ki je takoj odpeljal, meni pa je vrgla paket. »Mama, ta ni pravi, prelahak je. Tu notri že niso moji smučarski čevlji!« Odprl sem škatlo in izvlekel iz svilenega belega papirja par srebrnih plesnih čevljev.

»Kako so lepi!« je vzkliknila mama. »Ti ubogo dekle, zdaj pa naj gre plesat v tvojih astronautskih škornjih!«

»Pa jaz?!« sem vzkipel. Kriva je bila seveda mama, ona jih je sprejela! A hvala bogu ni razumela moje grde misli. Mirno je svetovala: »Telefoniraj v trgovino!«

»Ja, zdaj ko je že osem,« sem jo zavrnil še vedno ves nejevoljen. In res se na telefonski klic ni nihče oglasil. Mama me je pogledala z očmi, ki so prvič v vsem decembru gledale brez navdušenja, skoraj s strahom. To mi je pomagalo. »Zavij mi, prosim, čevljevke, grem za njim!« In že sem zdrvel z avtomobilom po kraški planoti in nato po bregu navzdol. A v mestu — le kje se je vzelo toliko ljudi, vsi prehodi so bili polni. Končno sem privozil v bližino trgovine in zagledal avtomobil z napisom: Čevlji Onda. A šoferja ni bilo več v njem. Na vso srečo sem ga našel v bližnjem baru.

»Ni moja stvar,« je rekel. »To so zgrešili v oddelku za pakete... Čakaj, če ti to kaj pomaga, tu je seznam zadnjih desetih odjemalcev.« »Krasno,« sem vzkliknil in mu stisnil napitnino. Deset naslovov, to bom brž opravil! A že pri prvem ni šlo tako gladko. Moral sem pustiti avto daleč spodaj in se povzpeti po najmanj dvesto stopnicah, potem pa iskati po temi prava vrtna vrata. Komaj sem pozvonil, sta se zapodila proti meni dva psa in režala vame, kot bi me hotela raztrgati. Precej više se je oglasil moški glas. Nisem razumel ničesar in tudi pojasnjevati nisem mogel tako na daleč. Končno je to uvidel tudi sam in se približal. Utišal je psa in tedaj sem šele spoznal, da govori angleško. Nerodna stvar, ko bi govoril vsaj nemško... Kljub dobri volji se dolgo nisva sporazumela. Šele ko sem izvlekel iz škatle srebrne čevljevke, se mu je posvetilo, da niso bili kupljeni za moje noge in da gre za zamenjavo. Da, tudi on je kupil čevlje pri Ondi, a so mu jih v redu dostavili. »Sorry«, je rekel in izginil v vrtu z obema psoma.

Hm — poglejmo drugi naslov! Že vem, blizu moje univerze, v predelu starih razkošnih avstrijskih palač. Pozvonil sem in takoj se je premaknilo težko krilo glavnih vrat. Ogromna veža... marmorno stopnišče... »Kot zakleti grad!« sem pomislil. A ne, na vrhu je stalo človeško bitje, stara služabnica, vsa v belem. »Vizitko, prosim,« je spregovorila. »Nimam je, saj še poklica nimam, študent sem.« Sumljivo je pogledala po moji suknji navzdol, do čevljev. Hitel sem ji pojasnjevati, za kaj gre. »Počakajte tukaj, prosim!« Za trenutek sem mislil, da sem v salonu Marie Antoinette v Versaillesu. Popoln stil Ludvika XIV.

Nenadoma je nekaj zašumelo. Da, v Versaillesu sem, Marie Antoinette se mi bliža; pa saj njo so vendar obglavili, ko je bila še mlada! Neslišno se mi je bližala prikazen s snežnobelimi lasmi in prav tako belim obrazom ter obstala z iztegnjeno prosojno, belo ročico. Sklonil sem se in ji jo poljubil kot v Molièrovi komediji.

»Gospod?« je vprašala z neverjetno močnim glasom. »Miran Petrič,« sem se predstavil. »Miran Petrič?« je ponovila in se nasmehnila, ko je videla moje začudenje. »Ja sam Splićanka,« je rekla. Zdaj ni bila več prikazen, nasmeh je popolnoma spremenil njene poteze. Bila je ljubezniva stara gospa. »Svoje smučarske čevlje bi radi od mene,« je rekla že kar nasmejana s hudomušnim pobliskom v temnih očeh. Videl sem, da jo stvar zabava in nehote se mi je posrečilo, da sem ji vso zgodbo opisal kar se da duhovito, kot se ti to posreči, če je v družbi dekle, ki mu želiš ugajati. Pokazal sem ji čevljičke. »O là là, c'est pas mal du tout«, je rekla. »Saj vendar ne mislite, da bi šla jaz plesat s temi čevljički? Da, nosila sem take čevljičke... nekoč je bil ta salon poln mladih ljudi na božični večer. Moj mož je bil Grk... zdaj je že dolgo, kar je odšel... težko je brez njega... Poznate Split? Lep, kajne? Daleko je moj Split... Oh, mon pauvre petit choux, govorim in govorim, v pa bi radi čim prej našli svojo Pepelko! Da, prinesli so mi čevlje od Onde, a moji so precej drugačni, čeprav spet ne tako grdi kot vaši smučarski. Vidite, v dobro voljo ste me spravili. Na sam božični večer ste prišli. Merci beaucoup et au revoir.«

Precej dolgo sem vdihaval rezki zrak, ki se je zaganjal od morja, preden sem se spet lotil iskanja. Prevozil sem mesto in zavil v visoko ležeči del mesta. Obstal sem pred hišico, ki je bila pravo nasprotje palači, iz katere sem prihajal. Nekdo je začel odklepiti enkrat, dvakrat in nato odrinil še zapah. »Ne bojte se,« sem bodril in začel pojasnjevati, po kaj sem prišel. »Pridite noter, vstopite!« Stara, debelušna mamica. »Čaj kuham, ga hočete? Ja, sem kupila pri Ondi, a tiho, da papa ne sliši! Ne sme vedeti! Lepe, tople copate, a tako drage so. Pred desetimi leti sem jih plačala natanko dva tisoč petsto, za ta božič pa dvanajst tisoč! Si morete misliti, kam smo prišli?« »Gospa, če so vam dostavili...« »Tiho. Da vidim, kaj dela papà... Dobro, poročila poslušaj, takrat ga ne dobiš proč. Nikoli nisem imela skrivnosti pred njim, v vseh petdesetih letih nikoli, a včasih moraš nastopiti, ne? On bi še vedno nosil prve copate, a to vendar ni higienično, ne? Zato kupim nove, jih zunaj malo umažem, Sergij — moj sin — pa se je vsako leto malo sprehodil v njih po stanovanju, da so dobile obliko noge. Oh, gospod, ko bi si jih hoteli vi nataktniti, zdaj ko papà poslušaj poročila, in se malo sprehoditi z njimi? Sergija letos ne bo, je bil operiran, revček.«

Ko sem prišel iz babičine hiše, je ura bila enajst. Enajst! Vzel sem v roke seznam in ga togotno razgrnil. Vraga — kakšen bedak sem! Da nisem pomislil na to: dve imeni — sedmo in osmo — sta bili skoraj enaki. Pertič, spodaj pa Petri. Jasno. Saj

mora biti prav tu nekje ta naslov. Čakaj, da nisem že šel mimo... Tule je. Glej no, kakšna vrata so si naredili, v pravem kraškem stilu. Vhod v borjač. Poskušam odpreti in že se oglasi prijeten ženski glas: »Kar porinite, ni zaklenjeno.«

»Gospa, srebrne čevljičke sem vam prinesel.«

»Oh, kaj res? Dorica, Dorica, čevlji so tu. Le naprej, naprej... Oh kakšen jok! Botra ji je obljubila čevlje za ples, potem pa tako razočaranje... Boste kozarček? Je doma pridelano, brez skrbi...« Nenadoma mi je nekaj obrnilo glavo... Tiho je pozdravila. Spreletelo me je: »Poznam jo, že dolgo jo poznam. Odkod?« Vstal sem in se predstavil: »Miran Petrič.« »Dorica.« Tudi glas poznam! In to belo krilo in zlate lase, ki ji padajo na temno jopico... »Dorica, prinesi mu njegove čevlje.« Obrnila se je in izginila na stopnicah. Vrnila se je s škatlo v rokah. Segel sem po njej in najini prsti so se dotaknili. Pogledala sva si v oči in nobeden ni mogel odmakniti pogleda. Nenadoma me je prevzel velik strah. Nočem, nočem se zaljubiti, nočem, prost hočem biti še dolgo, dolgo! A vse te besede so bile zdaj brez pomena, spadale so v preteklost. Spet sem jo pogledal. Njene oči so žarele v velikem veselju.

Tedaj je zazvonilo v bližnji fari. »Iti moram. Domače moram peljati k polnočnici.«

»Mama, lahko grem še jaz?« je vzkliknila Dorica.

»Jo bom jaz pripeljal nazaj domov, gospa.«

»No, prav, kar pojditaj!«

Peljala sva se proti mojemu domu. Kot da jo peljem že stotič.

»Srečen božič,« sem ji rekel. »Zame bo to za vedno naj srečnejši božič...«

MILENA MERLAK

Zimski sladoled

Sneg za snegom pada z neba, otroci delajo sneženega moža, velike krogle eno na drugo nalože, iz najmanjše glavo naredo.

Črni gumbi so smešne okrogle oči, rdeča krpa je jezik iz krivih ust, nos pa je dolg koren - slastno rumen - in lonec po strani na glavi stoji, kot da bi bil vso zimo pust.

Jug okrog hiše čez noč zapihlja, voda po zaledenelih poteh teče. Namesto veseljaka - sneženega moža stoji pred hišo kup nesreče.

Zima in njena strašila se topijo.

Otroci letijo po vrtu, se veselijo:

»Ju-hu, ju-hu, pomlad pride spet!«

Nos snežen - rumen koren najdejo na tleh. -

- Tekne jim kot sladoled.

Msgr. dr. RUDOLF KLINEC

KANONIK GORIŠKEGA STOLNEGA KAPITLJA IN NADŠKOFIJSKI KANCLER

Kaj naj duhovnik napiše o prijatelju duhovniku, ki je tako nepričakovano odšel v večnost in to v času, ko smo od njega še veliko pričakovali, čeprav smo videli in vedeli, da njegove moči vidno pešajo?

Bila sva skupaj v Malem semenišču v Gorici, a pozneje so se najine poti ločile. Šla sva vsak po svoji poti: jaz v Rim za študij filozofije in teologije, on pa v Bologno in po mašniškem posvečenju (18. decembra 1937) v dušno pastirstvo v Velike Žabljne na Vipavskem, kjer je v božjo ledino globoko zaoral in kjer je kljub neštetim težavam in skrbem tedanjega časa našel možnost in vztrajnost, da je na rimski univerzi dosegel doktorat iz cerkvenega prava.

Srečala sva se šele po letu 1945 pri mizi škofijskega kanclerja: jaz v Trstu, on v Gorici.

Dr. Rudolf Klinec je bil kancler od leta 1945 do svoje smrti 2. dec. 1977. V teh letih je zvesto služil štirim goriškim nadškofom (Margotti, Ambrosi, Pangrazio, Cocolin), ki so vsi upoštevali njegovo znanje, izkušnost, prizadevanje in delo. Njegovo delo ni bilo lahko, ker je vedno zahtevalo moža, ki je moral na dogajanja in morebitne rešitve gledati nepristransko in služiti vsej škofiji v vsej njeni raznolikosti, a istočasno v razburkanosti časov in idej ostati dober slovenski duhovnik, ki pomaga v razvoju in pri rasti svojega naroda. O pok. Klincu vemo, da je to skušal tudi doseči, saj je vse svoje moči posvetil vprašanjem slovenske manjšine. V javnosti je pa malo nastopal. In zato je težko izreči jasno sodbo o njegovem delu kot kanclerju, tudi zato ker je vse svoje delo vršil v tihi in včasih mračni sobi nadškofijske pisarne in med zaprašenimi papirji nadškofijskega arhiva. To njegovo skrivnost sem skušal večkrat razkriti, ko so naju skupne potrebe, skrbi in načrti za bodočnost zadržale pri daljšem razgovoru.

V tej navidezni zaprtosti je širil svoje obzorje, krepil ljubezen do primorskega človeka, zlasti do duhovnikov, iskal po arhivih in zbiral material. V mislih in načrtih mu je zorela želja, da bi napisal

čimbolj popolno zgodovinsko podobo primorskih duhovnikov, preizkušenih zlasti v času fašizma, ki ga je bil sam preizkusil. In ta trud je že rodil svoje sadove: Reforme Jožefa II. v goriško - gradiščanski nadškofiji (doktorska disertacija), Zgodovina goriške nadškofije (1951), Marija v zgodovini Goriške (1955), Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe (1967), predavanje v Dragi o primorski duhovščini in končno Slovenski primorski biografski leksikon, katerega mu je posvetil vse svoje zadnje moči (letos bo izšel 4. snopič).

V študiju zgodovine in pri zbiranju zgodovinskega materiala (kdo ga bo znal obdelati) je rastle nikoli skrita zavest goriškega duhovnika, ki ponosno gleda v zgodovino slavne goriške nadškofije, naslednico oglejskega patriarhata. In kdo ni zato občutil njegovo bol, ko je velik del goriške nadškofije (prav slovenski) izgubil v anonimnosti koprške škofije?

Deset let je bil tajnik Goriške Mohorjeve družbe in tako tudi gonilna sila vsega dela pri tej Družbi. Več let je poučeval v goriškem bogoslovju cerkveno pravo. Cerkveno okrajno sodišče v Benetkah je našlo v njem pripravljenega in skrbnega sodnika, katerega mu so bile v prvi vrsti zaupane pravde, ki so zahtevale znanje slovenskega jezika. Koliko se je kot predsednik upravnega odbora za Alojzijevišče v Gorici trudil, da bi vojaške oblasti vrnilo zavod Slovencem! Ker to ni bilo več mogoče doseči, je podprl delo za novo Alojzijevišče ob Zavodu sv. Družine, ki ga je tudi imelo med svojimi voditelji. Sestre so našle v njem modrega vodnika. Vsak človek je našel v njem moža, ki ga je rad poslušal, in od katerega je prejel primeren nasvet ali opomin.

Pozabiti ne smemo, da mu je bila posebno pri srcu ne samo zgodovina božje poti na Sveti Gori, ampak tudi romarski obiski in vse kar so mogli ali bi mogli taki obiski prinesiti dobrega vernemu narodu.

In ta verni narod ga je v velikem številu pospremil k zadnjemu počitku na goriško pokopališče 5. decembra ob spremstvu treh škofov.

Počivaj v miru!

Lojze Škerl

Mladi rod na razpotju

Ankete po strogih statističnih vzorcih, razgovori za okroglo mizo, posvetovanja, predavanja, ekipne študije... vse in vsi se ukvarjajo z mladinskim vprašanjem, z mladimi, z njihovim pomanjkanjem idealov, z njihovo omahljivostjo, negotovostjo, strahom. Ali niso to samo banalne pretveze, ki odkrivajo našo nemoč zares razumeti razvoj sodobnega sveta, ki smo ga sami sprožili in spreminjanja vrednot, ki smo jim slepo verjeli. Ali niso to samo neizražene želje govoriti o mladih (pa čeprav brez njih), obenem pa kritizirati sebe in družbo. Morda je to samo izpraševanje vesti, ker se do doraščajočih ne znamo obračati enostavneje z ljubeznijo in razumevanjem, pa čeprav bi jim pustili občutek negotovosti in pričakovanja, ki jim ga mi ne moremo odpraviti; saj so končno podobni problemi vedno razganjali vsako družbo v hitrem razvoju in vsako generacijo v kritičnih prehodnih dobah. Danes prihajajo na dan, medtem ko so v preteklosti ostajali zakriti in neizrečeni. Tudi gospodarske krize so bile znane preteklosti, toda današnjo spremljajo tudi socialna in ideološka negotovost, bojazen pred moralno in materialno revščino prihodnosti. V ta strah pa se vtapljajo ne samo posamezniki, temveč vsa družba in človeštvo sploh.

Današnji mladi rod še nekje sluti varljivo in navidezno gotovost družine in toplega doma staršev, neke idile, ki je ni več in se ne bo nikoli vrnila. Petnajstletniki danes že čutijo, da bodo vključeni v sezname mladincev, ki zaman čakajo na prvo zaposlitev; danes jih je 650 tisoč, jutri bodo morda šli v milijone. Zato terjajo odgovor in perspektivo, ki bo manj temna, kot se obeta. Mladinec se zaveda, da je morda deležen še zadnjih dobrot potrošniške »srečne« dobe, ko so cveteli futurologi, ki so napovedovali mitično blagostanje, ko bo človek osvobojen svetopisemskega prekletstva dela, ko bo avtomatizacija rešila vse potrebe po fizični prisotnosti delavca in njegovega napora ter njegove mehanične gibe, ki jih je prinesla industrijska doba in mrzlično iskanje učinkovitosti. Trdili so, da se bo človek v bližnji prihodnosti potegoval za čast ročnega dela, ko bodo najbolj cenjeni vrtnarji in obrtniki, opravila, ki zahtevajo ustvarjalni dar in dajejo zadoščenje, da človek uživa ob pogledu na dokončan izdelek svojih rok. To je bila utopija nekega marksizma in razvitega kapitalizma obenem. Največ težav bo imel človek s prostim časom...

Takega sveta ne bo nikoli, v tej prehodni dobi pa motrimo še ostanke bogastva in krivičnega blagostanja, ki mineva. Trgovine so sicer še polne in se praznijo, tudi avtomobili še gredo dobro v prodajo, čeprav so že štirikrat dražji kot prej, vlade pa pravijo, da bo treba stisniti pasove. Vsi skrivajo že-

ljo, da se mora potrošništvo nadaljevati, da bi obdržali visoke profite, da se ne bi večalo število brezposelnih, da bi z davki lahko polnili nenasitne državne blagajne.

Toda to so problemi, ki nas od zastavljenega vprašanja oddaljujejo, čeprav so z njim tesno v zvezi. Nov model življenja, nov tip razvoja, ki ga zahtevajo sindikati in stranke, niso samo demagoška gesla, ampak izraz dejanskih zahtev in potreb družbe in sveta, v katerem ni moč več odlašati z drugačno in pravičnejšo delitvijo bogastva in sredstev...

Tudi ta zapis je izraz tega stanja, vse preveč nedorečen je, vse premalo govori o tem, kakšne bi zares morale biti naše težnje in ne samo pobožne želje, za kar bi se morali zavestno odločati svesti si neogibnih žrtev, medtem ko želje terjajo samo puhlo besedno solidarnost.

Morda se je prvič v zgodovini človeštva zgodilo, da mladi uživajo pravice in svobode, za katere se niso sami borili, a so jih priborili njihovi očetje in matere. Jutranji zajtrk jim je serviran tako kot imajo zajamčeno tedensko »plačo«, dobili so volilno pravico, ki je bila ob začetku stoletja še predmet težkih političnih bojev, stavkajo, ne da bi vedeli, kaj je to dejanje pomenilo za njihove očete in dede, razporoka je stvarnost, svoboda v spolnih odnosih uresničena na vsej črti...

Te svoboščine mladih ne osvobajajo, kvečjemu jim preskrbijo izkustva, katerim niso dorasli in jih dejansko ne potrebujejo, skoro bi lahko rekli, da prej ostarijo. Ostajajo pa jim prejšnje tesnobe in strahovi, ki jih povzročata praznina vrednot prejšnje generacije, ki je odpravila vse zapreke osebni svobodi, vse tabuje preživele vzgoje, navade in ustaljene običaje, ostajajo obremenjenosti generacije, ki je zavrgla prejšnjo moralo, ne da bi ustvarila kaj pozitivnega in otipljivega.

V tej situaciji so opažanja anket v evropskem merilu pa tudi ugotovitve v ožjem krogu kaj zgovorna in zanimiva. Slovensko merilo v zamejstvu je seveda atipično, saj bi vsa naša šolska populacija komaj lahko predstavljala številčno zadostno pomenljiv statistični vzorec, pa še tu bi bili preveč prisotni in vidni posebni izjemni elementi od dednih obremenitev do posledic okolja in drugih dejavnikov, ki vplivajo na razvoj naše mladine.

Družina je še vedno na zatožni klopi, čeprav je opaziti manj radikalno odklanjanje. Še obstaja dialog s starši, čeprav se prav naši starši z veliko težavo odpirajo svojim otrokom. Opaziti je, da starši zelo redkokdaj posredujejo svojim otrokom lastna spoznanja in izkustva, celo svoja doživetja in dogod-

(dalje na naslednji strani)

Nekaj novosti na šolskem področju

Novo šolsko leto 1977/78 se je začelo deset dni prej. V vsedravnem merilu zadene šola neposredno kar eno tretjino družin in eno petino vsega življa. Za našo manjšinsko šolstvo seveda to ne velja, ker je še vedno precej slovenskih družin, katerih otroci ne najdejo poti v slovensko šolo, čeprav njihovi starši dosledno vztrajajo pred šolskimi tablam v slovenskih razredih. Ta ugotovitev je zgovoren dokaz, da si kaj lahko osvetlimo važnost šole in teže problemov, ki so z našo šolo tesno povezani. Zastonj vse tarnanje, da nimamo vsega, kar nam pritiče, ko pa sami redčimo lastne vrste in se umikamo iz vrst narodne skupnosti. Za gospodarsko krizo in javnim redom je šola na tretjem mestu po svojem pomenu.

Izobrazba je danes odprta vsem slojem, pa kljub temu omalovažujemo šolske diplome, da nič ne veljajo. Nagel razvoj šolstva prinaša s sabo vzroke novih kriz. Neprimerne strukture, pomanjkanje učnih sredstev, nezadostna priprava učnega osebja, kakovostno osiromašenje pouka, počasnost in birokracija v šolski preobrazbi in reformi, to so znaki šolske krize, ki jo stopnjujejo še politične zablode, demagoške utvare, pritisk sindikalnih organizacij, splošno stanje v državi in v družbi in lahkomišelnost oporečništvo.

Gornje trditve potrjujejo: do 1. decembra je bilo samo na slovenskih višjih šolah sedem dni stavk v dveh mesecih, strahotno razdejanje na eni izmed italijanskih tehničnih šol, izostajanje od pouka za vsako malenkost: stavka prevozov in celo jutranja

zaspanost opravičujejo odsotnost iz šole ali prepozen prihod v šolo.

Novo šolsko leto smo začeli tudi na slovenskih šolah z običajnim pomanjkanjem prostorov, iskanjem učnih moči na osnovnih in srednjih šolah I. in II. stopnje. Krizo v vrtcih je povečal razpust ustanove ONAIRC.

Po dveh mesecih šole se vrste dijaške demonstracije, stavke in nezadovoljstva. Morda so drobne šolske reforme neizogibne, ker bi trmasto vztrajanje na neprožnosti pomenilo samomor. Velike in temeljite reforme pa se odlašajo iz leta v leto, od ene zakonodajne dobe v drugo zaradi ideoloških sporov, političnih nasprotij in križanja političnih, sindikalnih in tudi volilnih interesov.

Po ustanovitvi enotne srednje šole leta 1963 bi bila nujna takojšnja reforma višjih srednjih šol. V pripravi leži vsaj deset zakonskih predlogov in ni upanja o nagli in takojšnji razpravi in reformi. Reforma višjega šolstva bi po pameti morala imeti prednost pred reformo univerz.

V pričakovanju večjih sprememb je ministrstvo uvedlo nekatere pomembnejše novosti v šolskem koledarju in zvišalo število šolskih dni na 215 in se tako približalo splošnemu evropskemu vzorcu.

Spremenjeni so programi v srednji šoli, spremenjeni so kriteriji selekcije in vrednotenja v obveznih šolskih letih. Ni več posebnih razredov za prizadete šolarje, ne popravnih izpitov meseca septembra, pač pa dopolnilni tečajji za učence, ki imajo težave in ne

MLADI ROD NA RAZPOTJU

ke, ki so del njih samih... prikrajšani pa so eni in drugi.

Mladina bi še rada zrevolucionirala svet, čeprav je zaradi preobilice informacij in tendenčnih demagoških gesel naravnost zmedena. Ne pozna ustave in človekovih pravic ne pravil demokratičnega reda, pač pa mirno zaključuje, da je družba represivna... mladi slovenski ekstraparlamentarci pišejo gesla po zidovih in so zraven pri manifestacijah nasilja, takoj zatem pa trdijo, da je treba že enkrat nehati z zvrčanjem vseh krivd na družbo... Če le malo globlje pobrskamo, brž ugotovimo, da so konec koncev še vedno tradicionalisti, čeprav bi tega ne priznali za nobeno ceno. Sledijo in zasledujejo probleme sodobne družbe, čeprav se radi seznanjajo tudi z našo preteklostjo, z nastankom fašizma, s preganjanjem, ki smo ga trpeli med obema vojnama, z razburkano povojno zgodovino. Toda pri tem jih puščajo na cedilu naše organizacije in stranke in sredstva javne-

ga obveščanja, pa tudi starši, ki bi morali kot prvi posredovati svojim otrokom te prve informacije. Toda starejša generacija gleda na vse to zgolj s političnega stališča in koristolovsko. Prej razporoka in zdaj splav ali gospodarska kriza so zgolj politična vprašanja. Mimo organizacij in strank, mimo časopisja in drugih občil, se mladi zato oddaljujejo in tako je nastala tudi skupina slovenskih avtonomistov, ki se vtapljajo med italijanskimi anarhističnimi formacijami in izkoriščajo sumljivo toleranco oblasti... So izraz nezmožnosti slovenske javnosti, kolikor je ta javnost zares razčlenjena v različne svetovnonazorske, idejne in eksistenčne težnje in kolikor ni morda usmerjena po eni strani zgolj v obrambo narodnostnih pravic, po drugi pa v politično izkoriščanje težkega položaja družbe in posameznika v njej. Tudi o tem naj razmislijo naše politične organizacije in kulturna društva, da ne bodo povsem izgubile stika s slovenskimi mladinci.

J. N.

morejo sproti dojemati učne snovi in si jo osvajati. Nič več ponavljaj razredov, razen v primerih utemeljenega nezadostnega napredka. Nič več spričeval s tradicionalnimi ocenami v številkah, temveč osebni listi, v katerih so zabeležene sposobnosti, nagnjenja, učenčeva osebnost in sposobnost vključevanja v družbeno skupnost.

Psihološko je to že revolucija za tiste, ki so rasli v starem šolskem sistemu in se morajo soočiti z novostmi. Tudi prijatelji klasičnega študija tožijo, da je srednja šola zgubila vlogo pripravnice klasične elite, ker je s programov črtala latinščino, drugi tožijo nad odpravo ocen in nad uvedbo osebnih listov, ki ne nudijo nobenega jamstva objektivnosti in zrelosti ob odkrivanju osebnosti in nagnjenj učencev, kar bi nudilo pravo sliko učenca. Samo skupina odličnih strokovnjakov lahko poda resnično psihološko, sociološko in intelektualno podobo učenca po daljšem in vztrajnem opazovanju in študiju. Ob današnjem stanju pa se to vrednotenje kaj lahko sprevrže v medsebojna nerazumevanja in celo maščevanja med učnim kadrom in družinami. Dejanski odgovor nam bo dala šele praksa.

Številčno stanje v šol. letu 1977/78 na naših šolah:

	Tržaška	Goriška
Otroški vrtci	817	333
Osnovne šole	1353	553
Srednje šole	850	324
Strokovna šola	82	63
Šola za vrtnarice	52	22
Učiteljišče	105	65
Klas. gimn. - licej	38	58
Znanstveni licej	194	—
Trgovska akad.	223	—

Skupaj 3714 1418=5132 učencev
(Tržaška + Goriška)

V primeri z lanskimi številkami je na Tržaškem 14 učencev več, na Goriškem pa 61, skupaj 75 učencev več kot lansko leto. Te številke nas tolažijo, čeprav je prirastek skromen.

Ko sprašujemo tega ali onega šolnika, kako je zadovoljen s šolo, nam na splošno le toži. Mladina se prepušča prevelikim vplivom, nima ne logične ne kritične priprave. Tega je kriva javna oblast, ker je pustila šolo propadu.

Šola bi morala biti kraj študija, dela in ne kraj praznih agitacij. Kaj je lažje kot zmotiti in zapeljati v stavko učence prvih razredov višjih srednjih šol. Skrajna levica je proti vsaki resni šoli, vidi povsod le represijo, brž ko se sliši poziv k resnosti, k delu. Kdor obiskuje višje srednje šole, pa ne misli resno študirati, bo nujno postal nezadovoljnej: ne bo študiral, ne bo niti delal. Država mora opravljati svojo dolžnost, preprečiti in zatreti zločine, zbuditi pa se mora tudi družba in ne dopuščati nasilja ne v šoli ne izven nje.

MAKS ŠAH

NA OBISKU PRI FRANETU

Zdi se, da so nedeljski izletniki »odkrili« borno kraško vas Gropado. Vse zanima te nedeljske izletnike: od preprostega »baladarja« pa tja do skromnega kraškega izdolbenega kamna ali še tako nedolžne cvetke. Vse jim pride prav, da odnesejo na svoje domove in si jih primerno krasijo... In vas postaja tako vsako nedeljo ubožnejša...

Pa kaj bi tarnali! Kljub vsemu je še vedno dovolj bogata, saj premore edinega kovača ali podkovača (v italijanščini maniscalco) v tržaški občini in še enega od dveh predstavnikov, ki se ukvarjata z izdelovanjem ogrodja za »kranceljne« in »palme«. Z enim od teh sem skoraj v vsakodnevnem stiku. Razen nekaj stalnih odjemalcev ga malokdo pozna, kot je tudi malo poznana njegova obrt in vse težkoče, ki so z njo v zvezi. Ni ga težko najti. Kar samo te zanese k njemu, saj je cel borjač poln kranceljnov.

Prijazno nasmejan in kot vedno šegav me je *Franc Kalc*, po domače Kobejetov, tudi tokrat dobrosrčno sprejel in takoj sva se ujela v kar prijeten pogovor. Ob svojem železnem podstavku ali banku izdeluje ogrodja, veselo zabija žeblje in privezuje z mehko žico, kjer se pač zabijati ne more.

»To pa je vse kaj drugega kot kosilnica!« ga pobaram.

»Brez dvoma. Se še spominjaš, a, tistega časa, ko sem bil skoraj prvi v vasi, ki sem si jo nabavil in sem po cele dneve od zore do mraka v krvavem potu kosil. In gorje če sem komu odrekel! Ni bilo kaj reči. Ves sem se polomil in kaj malo iz tega izkupil. — Da, še jo imam, za majhne prevoze in predvsem za žaganje drv.«

»Kako si pa prišel do zamisli, da si začel s to svojevrstno obrtjo, ki ji ne bi smelo biti tako hitro konca?«

»Kar samo od sebe se mi je to vsililo. Dalj časa sem delal v neki tržaški tvrdki. A tu mi ni bilo obstanke. Z zdravjem mi je šlo vedno bolj navzdol. Zadnja vojna je od mene terjala preveč, zakaj takrat sem bil, kot se temu reče, bolj lačen kot sit. In posledice niso bile od muh. — Kot bolehav nemanič sem prišel v stik z nekaterimi tržaškimi cvetličarnami, katerim sem pred skoraj petindvajsetimi leti oskrboval leške, ki sem jih nabiral po kraških dolinah in jih vozil v Trst. Pred sedmimi leti pa so me okoliščine prisilile, da sem se odločil, da se tudi sam lotim z izdelovanjem ogrodij ali "fustov" za "kran-

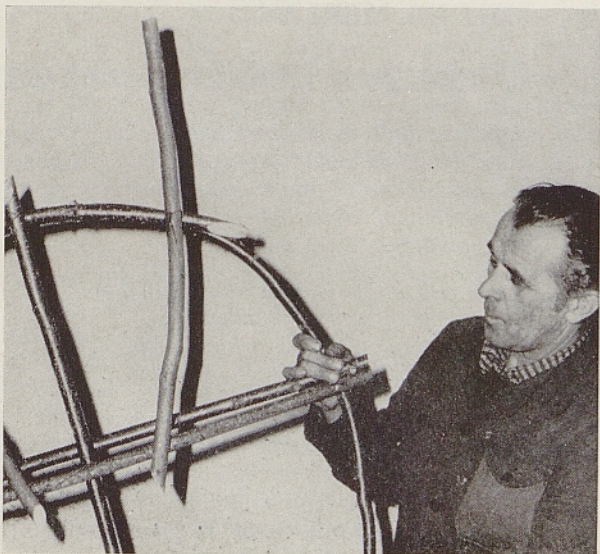
celjne" in "palme" t.j. ogrodij za manjše vence. Vpisal sem se tudi v obrtniško organizacijo in postal na svoja stara leta produktiven član te svojevrstne obrti.«

»Kje si si ustvaril delavnico in shrambo za svoje izdelke? Še vedno nabiraš sam palice?«

»Ne, nič več ne nabiram palic ali bolje rečeno sploh jih ne nabiram. Prezamudno je in poleg tega prepočasi rastejo po naših skromnih dolinah, da bi z njimi pravočasno polnil trg. Zadnje čase mi jih pripeljejo s kamionom iz Jugoslavije po dogovoru s sežansko tvrdko Jadran. Palice se večkrat zelo hitro posušijo, zato je treba pohiteti z delom. Kar se pa delavnice tiče, sem si jo ustvaril doma, v bivši štali, kjer sem si, kot vidiš, namestil železen podstavek. Shramba: nekaj ogrodij imam na domu, večji del pa "Pri fentetovih", v stari hiši na "Plesišču", z značilnim širokim kraškim dimnikom, kjer so nekoč baje gnezdile štorklje. Teh ni več in po tistih časih moram reči, da v vasi ni bogve kakšnega blagostanja. V kuhinji te hiše so prav dobro ohranjeni ostanki starega še zadimljenega ognjišča.«

»Kdo ti pomaga pri delu? Saj poleg izdelovanja ogrodij delaš tudi ogrodja za blazinice in slamnate bale, ki so pri kranceljnih podlaga za vtikanje cvetic?«

»Največ delam sam. Od časa do časa mi pri- skočijo na pomoč domači, kot se pač to dogaja pri vseh naših družinah. Slamo smo do nedavnega ime- li doma, v vasi, dokler je prišla v vas mlatilnica in dokler so Gropajci zasejali določene površine z žitom. Zdaj pa jo moram uvažati predvsem iz Fur- lanije. Pa tudi delanje "blazinic" je precej zamud- no in večkrat dolgočasno. Potrebščin ni kdove kaj: lahka lesena podlaga, malo žice in slame ter veliko dobre volje in potrpežljivosti pri ovijanju ali vstav- ljanju 1 kg slame v balo, na katero potem natikajo cvetličarji razne cvetice pri izpopolnjevanju kranceljnov.«

Franc Kalc - Kobejetov pri delu

ALBERT MIKLAVEC

Večer

*Po gmajni se podaljšala je senca,
je mrak potrkal že na zlata vrata,
za njim izginila sta gozd in trata:
nebo žari od zvezdnega lestenca.*

*Po kraški gmajni vse je že zaspalo,
le vetra buh razganja nagajive
kresnice, ki se mi presenetljive
svetlikajo in zginejo za skalo.*

*V meni tudi senca je nastala:
naznanja mi, da sonce gre z zenita
in da odslej bo sililo k zatonu.*

*Da ne bi še zaspal kot brin in skala:
lovil duha kresnice bi do svita
in bil svetlejši v poslednjem vzponu.*

»Ko si že ponovno omenil kranceljne, naj mi bo dovoljeno povprašati te, kaj vse je potrebno za izgotovitev enega ogrodja?«

»Ogrodje kranceljna sestoji iz točno določenega števila palic — petih, lepih dolgih in ne preveč debelih, ki jih zabijem in povežem v zaželeno formo. Čas za izdelavo ene forme je pač odvisen več ali manj od dneva in od materiala samega. Na vsak način v približno petih minutah je delo gotovo. Za "palmo" pa sta dve palici več kot dovolj. Cvetličar- ne oz. njihovi lastniki pridejo sami po material ob najrazličnejših urah. Zato mora biti vedno kdo doma. Še nekaj. Kot je povsod v navadi, imamo tudi mi svoje konkurente ali proste strelce, ki pobirajo že odvržene kranceljne, trgajo stetje in kar je s tem v zvezi ter na črni borzi v drugič prodajajo ta ogrodja. O tem delovanju sem večkrat obvestil oblasti, a zdi se, da so vsi moji pozivi naleteli na gluha ušesa.«

»Ali te delo utruja? In kakšne perspektive imaš? Z novo domnevno naselitvijo našega Krasa in nje- govo industrializacijo se tebi odpirajo boljši časi?«

»Brez dvoma ni to delo od muh. Večkrat ti delo postane od sile enolično in dolgočasno, tako da so mi gostje kot ti prijetno razvedrilo. Dokler bom imel kaj moči, bom delal, pa naj pridejo industrija in novi ljudje na Kras ali ne. Ko mi bodo pa moči pošle, bom pač izpregel. Če pa hoče kdo drug delati kranceljne, rad odstopim in mu tudi izročim vse "skrivnosti" dela in odjemalce.«

Ko sem se zahvaljeval Francu za pogovor, se je zbralo precej ljudi okrog njega. Zabaval jih je s svojimi vedno novimi dovtipi.

a. m.

Sv. Miklavž je res svetnik

Kar pogosto se mi zgodi, da me kdo od znancev ob pogledu na Mojco, Jerneja in Boštjana začne blagrovati, češ — joj, kako hitro so zrasli, še malo, pa bodo vsi trije samostojni in pri pameti, ti pa na konju! Jaz sicer kimam, vendar nisem tako prepričana. Ja, manj pranja in ločenih menujev bo morda res, skrbi in živčne napetosti pa ne verjamem. Če samo pomislim, koliko več živcev me je stal Miklavžev god letos v primeri z lanskim letom! In vse zato, ker otroci odraščajo in »prijajajo k pameti«!

Še mesec dni pred sv. Miklavžem ni nič kazalo na to, da bi imela Mojca kakšne dvome o verodostojnosti tega dobrotnika otroškega sveta. Nekaj dni pred Miklavževim godom mi pa reče: »Veš, kaj mi je rekel David? Da Miklavž ne "esištira"«. Od prese-nečenja sem nekaj sekund oklevala, potem pa malo farizejsko obšla problem: »Kako ne "esištira"! Sv. Miklavž je res živel na svetu in bil tako dober, da je postal svetnik. Vidiš, tu v koledarju je zgodba o njem.« Zaenkrat je bila potolažena. Čez dva dni pa je prišla vsa potlačena iz šole. Ni in ni hotela povedati, kaj ji je, končno pa je bruhalo iz nje: »Poglej!« In privlekla je iz torbe zvezek in ga odprla: »Narek.

Sv. Miklavž je bil v svojem življenju zelo radodaren škof. V spomin nanj starši še danes na njegov god obdarujejo svoje otroke z igračami, saldkarijami in potrešččinami.«

»Vidiš! In ti si me imela za norca in si se mi lagala!« je obupano zajokala, da sem jo kar obnemela gledala. Hvala bogu, je prišel On v mojo obrambo: »Mojca, mama se ti ni lagala. Sv. Miklavž je res svetnik. Majhni otroci verjamejo, da jim on prinaša darila, ti si pa zdaj že tako velika, da veš, da jih preskrbijo starši in jih v Miklavževem imenu dajejo otrokom. Jernej in Boštjan pa še nista dovolj velika, zato jima ne smeš ničesar povedati.«

Začuda hitro se je potolažila in bila nadvse ponosna na svojo prednost pred bratcema. A vsakokrat, ko je tiste dni kdo omenil sv. Miklavža, je začela delati čudne obraze in mi mežikati, češ: »Medve že veva, kako je s to stvarjo!«, da nisem vedela, ali bi se jezila ali smejala.

Seveda smo morali na miklavževanje v Dom. Tam so vsi trije kar tekmovali, kdo me bo spravil v slabšo voljo. Mojca se je pred začetkom sprehajala gor in dol po dvorani s svojimi sošolkami, se hihitala in jih spraševala: »Bogve, kdo bo sv. Miklavž, a?« ... Jernej se me je držal kot klop in trdil, da on že ne bo šel na oder k Miklavžu ... Boštjan mi je, medtem ko sem pregovarjala Jerneja, ušel; ko pa

je ugasnila luč, se je začel jokati in klicati »mama«. V temi sem šla za njegovim glasom in ga končno našla ter utišala. Nekaj časa so potem vsi trije napeto gledali Miklavža, angelčka in parklje ter otroke, ki jih je Miklavž poklical. Kmalu pa se je Boštjan začel dolgočasiti in svojo pozornost je usmeril v gospo, ki je sedela pred nami, oziroma v njeno zadrgo, ki se je svetila v temi. Naenkrat je stegnil roko, se je dotaknil in zadruga je zdrknila navzdol, gospa pa se ogorčeno obrnila. Boštjan se je ustrašil in začel tuliti. Kot nalašč je prav tedaj poklical Miklavž Jerneja in Boštjana. In takoj se je spustil v jok še Jernej, tako da sem morala vleči na oder dva tuleča in upirajoča se mulca ...

Ko smo se vračali iz Doma, so vsi trije tiščali v rokah vsak svoje darilo, ne da bi jih količkaj pekla vest zaradi prejšnjega obnašanja. Pa se oglasi Jernej: »Veš, kaj je rekla Mojca? Da je bil Miklavž očka od Roberta!« »Presneta punca, da ne more držati jezika! Kaj pa zdaj?« mi je šlo skozi možgane in s pogledom sem upepelila Mojco, ki me je vsa bleda gledala.

Pa je Jernej pomiril duhove: »Kot da bi bil Robertov očka tako bogat, da bi lahko prinesel darila vsem otrokom!«

In zaupanje v sv. Miklavža je bilo rešeno.

ONA

MILENA MERLAK

Otrokova božična pesem

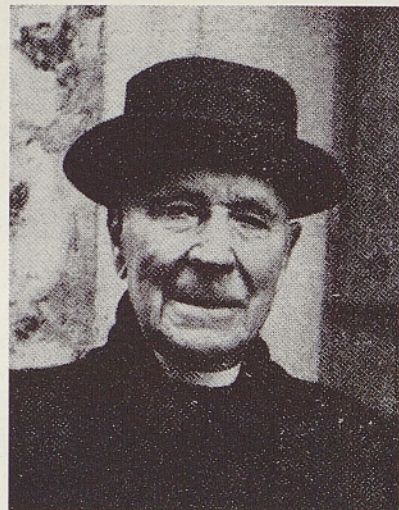
Božično drevo je najlepše drevo,
ki ga je otrok videl na svetu.

Božično drevo je pravo čudežno drevo:
vsepovsod na koncu zelenih vejic
zlati plameni gorijo tako lepo.

Sveta noč je polna luči kot Sveti dan.
Naj se otrok igra ali sladko spi,
iz njegovega srčeca se kot iz jaslic
drobno božje dete ljubeznivo smeji.

Sveti večer je najboljši večer
in božični dan je najboljši dan
in božje dete je najmočnejši otrok na svetu
in božiček je največji prijatelj otrok:
v zvezdnat papir so zavita njegova darila:
železnica, medvedek in druge lepe stvari,
ki si jih otrok že vse leto želi.

Neznani IVAN TRINKO

Danes, ko o problemih Slovenske Benečije dnevno slišimo po radiu ali beremo po časopisih, se le redkokdaj vprašamo, kako dolga in trda je bila pot do današnjega bolj sproščenega ozračja. Znano je, kako so še dolgo po vojni nepoklicani in nezaželjeni varuhi spremljali tržaški ali goriški avto, če se je podal v te kraje. In vendar: pionirji, ki so v teh krajih prebijali led, zaslužijo naše priznanje in hvaležnost. V roke nam je slučajno prišel magnetofonski trak s posnetkom izpred 24 let. Na traku s posebno oddajo, posvečeno Trinkovi devetdesetletnici, je tudi razgovor, ki ga je imel prof. JOŽE PETERLIN z Ivanom Trinkom devetdesetletnikom. Trak je bil posnet v januarju 1953. leta. V oddajo na slovenski tržaški radijski postaji pa je šel 25. januarja istega leta, prav na Trinkov 90. rojstni dan. Čeprav intervju z literarno zgodovinskega vidika ne predstavlja posebnega doprinosu, se nam je zdel vreden objave. Verjetno je bil to poslednji Trinkov pogovor pred mikrofonom (če ne celo edini). S traku smo ga prepisali dobesedno in ga objavljamo v celoti. Dragocen je morda podatek o prof. Gortaniju, ki ga Trinko v intervjuju omenja.

Trinko: Doma smo vedno govorili slovensko. Moji starši so bili naročeni na knjige sv. Mohorja in so čitali vedno, pa jaz nisem maral, ker nisem razumel slovenščine, književne slovenščine, pa sem vedno bral italijansko. Pa enkrat sem dobil neko knjigo. Tako za...

Peterlin: ... v pogled ...

Trinko: ... Sem pogledal notri, kaj je in kaj ni. Sem začel brati, pa sem malo razumel. Pa sem vprašal mater: »Kaj neki če reč tale beseda?« Pa ona mi je povedala. Tako po 'no malo 'no malo sem začel, sem prebral dvakrat, trikrat, štirikrat, dokler nisem razumel vsaj nekoliko. An potem sem začel, ker je bila neka povest precej zanimiva.

Peterlin: Vas je pritegnila in ste potem brali do konca.

Trinko: Ja, in sem jo bral do konca trikrat, štirikrat, dokler nisem razumel vsaj površno tako.

Peterlin: Ali ste potem te slovenske knjige vzeli tudi s seboj, morda v zavod?

Trinko: Seveda sem vzel s seboj, sem vzel s seboj in čital tudi. Pa Furlani so me zasmehovali.

Peterlin: Zakaj pa, monsijnor? Niso razumeli oni slovenščine seveda, kajne?

Trinko: Ja, so nimer sovražili Slovence, nimer, vedno sovražili Slovence. Pa jaz nisem maral. Sem čital, sem čital, so mi jako dopadle te povesti slovenske.

Peterlin: In tako ste se počasi seznanjali s slovensko literaturo, kajne?

Trinko: Ja, seveda. In profesorji večinoma so mi bili nasprotni, tudi oni za to.

Peterlin: Da.

Trinko: Samo eden, najbolj učen in najbolj moder izmed mojih profesorjev, ki je učil slovensko, ne, italijansko in latinsko literaturo. In on me je spodbujal, tako da celo v šoli sem čital slovensko, med njegovim učenjem.

Peterlin: Da.

Trinko: In on me je vprašal: »Kaj, kaj berete?« O neko slovensko lepo knjigo, sem rekel. »Ma, ne smete!« O, saj jaz že vem, kaj pravite, to sem pa čital v naših italijanskih knjigah, saj boste videli, kadar me boste vprašali. »No, pa če je tako, le beri, le! Ma samo mi moraš tole, mi moraš prevesti na italijansko, kar bereš, kako lepo reč.

Peterlin: Zanimivo.

Trinko: Ja. In jaz sem mu takrat, sem mu prepisal, sem mu prevedel ...

Peterlin: Prevedel na italijanščino ...

Trinko: Sem mu prevedel na italijanščino neko lepo novelo.

Peterlin: Slovensko?

Trinko: Slovensko. In mu je jako ugajala.

Peterlin: Torej je priznal, kajneda, literarno vrednost te novele.

Trinko: »Ja, imate tako lepe reči, imate vi Slovenci!« E, imamo te in pa še druge. Imamo take pesnike, da bi se jih ne sramovali Italijani. Imamo Prešerna, ki je kakor vaš Petrarca: ne več ne manj, sem rekel.

Peterlin: Da.

Trinko: »Mi morete prevedsti kako tistih pesmi?«
Seveda morem. Bod' te videl', k'vam jo prevedem. In sem mu prevedel en par . . .

Peterlin: Prešernovih pesmi . . .

Trinko: Prešernovih pesmi. Potem sem mu prevedel nekaj Stritarja in tako dalje. Pa je bil jako vesel.

Peterlin: Tako je on tudi spoznaval po prevodih slovensko literaturo.

Trinko: Da, da. Potem sploh so me pustili pri miru.

Peterlin: Tako da ste se lahko bavili s slovensko knjigo. Iz tega lahko vidimo, da kulturni človek,

ki zna cenit umetnost, literaturo, zna ceniti tudi slovensko literaturo, ki jo je spoznal tako prav iz prevodov. Monsinjur, ali se morda spominjate tega profesorja še?

Trinko: Ja, profesor Mattia Gortani.

Peterlin: A Gortani?

Trinko: Gortani, iz Carnije doma.

Peterlin: Monsinjur, kako ste pa potem začeli pisati slovensko? Do takrat ste torej samo prevajali na italijanščino.

Trinko: Ja.

Peterlin: Kako, da ste začeli potem sami ustvarjati pesmi in potem tudi prozo.

Trinko: Najprej sem poslal enkrat mal dopis z Beneškega nekemu listu v Ljubljano. Ne vem kdaj, se ne spominjam imena onega lista.

Peterlin: Literarnemu listu?

Trinko: Ne, političnemu.

Peterlin: A političnemu!

Trinko: Ja, potem . . .

Peterlin: Dopis iz Beneške Slovenije, kajne?

Trinko: Da, da. Potem sem spisal par podlistkov, »appendici«.

Peterlin: Da.

Trinko: . . . podlistkov. Potem sem začel skladati kako malo pesem.

Peterlin: In ste tudi pošiljali to v revije, kajne?

Trinko: Me je v tem spodbujal stari kaplan Peter Podreka.

Peterlin: Gotovo je bil kaplan Podreka nova vzpodbuda pri vašem literarnem delu. Ali ste, monsintor, imeli morda stik in zveze še s kakimi drugimi slovenskimi kulturnimi delavci?

Trinko: Gotovo. Najprej sem spoznal Gregorčiča. Z njim sem se spoznal enkrat na Livku. Pa sva se že prej poznala in on me je spodbujal vedno in me je prosil, da mu pokažem kake pesmi. Sem mu jih pokazal nekaj. Potem on je bil v Gorici kot kritik pri Gaberščeku. Ne vem, kak list so izdajali takrat . . . slovenski.

Peterlin: On se je za Vaše pesmi zanimal . . .

Trinko: Se je jako zanimal in me vzpodbujal. In kadar jih je bilo že dovolj, me je prosil, da jih zberem vse skupaj in da jih pošljem. In sem jih poslal. (Je bilo malo za popraviti, jako malo, kako besedo.) In potem je naročil Gaberščeku, naj jih natisne. In tako . . .

Peterlin: Da, so jih potem le najprej uredili.

Trinko: Ja, uredili, in sem prepustil Gaberščeku, naj stori z njimi, kar hoče.

Peterlin: Gospod monsintor, ali vas veže kakšen spomin še na Gregorčiča, mogoče se kakega dogodka iz življenja ali stika z njim še spominjate?

Trinko: Ja, v Vidmu me je obiskal enkrat, a tako kratko . . .

Peterlin: Se spomnite mogoče, katerega leta je to bilo?

Trinko: A, tisto je težko se spomniti. Moj spomin . . .

Peterlin: Da, a koliko je bil on star takrat, ko je imel z vami stike? Oziroma koliko ste bili vi stari takrat?

Trinko: O kaj let! Dve leti je bilo razlike med njim in mano!

Peterlin: Torej sodobnika nekako.

Trinko: On je imel dve leti manj, ne, dve leti več kot jaz. (*)

Peterlin: Da, bil je nekoliko starejši. Ampak on je začel prej izdajati svoje pesmi. Torej je bil on že takrat priznan pesnik.

Trinko: O seveda, seveda.

Peterlin: Kako to, da ste prišli potem do tega, kdo vas je napotil k temu, da ste izdali svoje pesmi v zbirki?

Trinko: Gregorčič sam. Jaz nisem upal, nisem verjel, da so vredne . . .

Peterlin: Iz svoje velike skromnosti niste hoteli niti svojega imena dati, kajne?

Trinko: Ne.

(*) Tu se je Trinko očitno zmotil; Gregorčič se je rodil 15. oktobra 1844, Trinko pa 25. januarja 1863, skoraj dvajset let kasneje, in je bil torej precej mlajši od Gregorčiča.

Peterlin: Ste dali psevdonim Zamejski?

Trinko: Da.

Peterlin: Vendar moramo povedati, da so mnoge Vaše pesmi zelo lepe in da jih Slovenci še danes radi bero. Kaj potem kasneje, monsijnor, ste izdali tudi zbirko Paglavci, kajne?

Trinko: Ja, to so spomini iz mladega življenja, ko sem bil še otrok, ko sem še ovce pasel. Tako se spominjam marsikaj, kar je zapisano, o paglavcih.

Peterlin: Da, in so vzeti vsi iz Beneške Slovenije.

Trinko: Da, da, gotovo. Sploh tukaj s Tarčmuna.

Peterlin: Ali ste te drobne črtice mogoče prej objavili, ali ste jih zbrali in potem izdali v knjigi?

Trinko: Ne, ne. So jih izdali vse skupaj.

Peterlin: Istočasno.

Trinko: Istočasno, da. Nekateri jih niso hoteli natisniti, ker so se bali fašistov... so se bali fašistov.

Peterlin: Gospod monsijnor, zdaj ko gledate na te črtice, katera od teh iz te knjige, iz te zbirke, vam je še danes najbolj všeč?

Trinko: (se prisrčno smeje)

Peterlin: Se spomnite še vsebine, motivov iz teh črtic.

Trinko: Seveda se spominjam, še kar se že spominjam: sploh te zgodbe med otroki.

Peterlin: Pa so to avtobiografskega značaja?

Trinko: Nekoliko avtobiografske, nekoliko pa od drugih.

Peterlin: Kar ste doživeli, kajne?

Trinko: Da, da, da. Sploh sem se čudil, da so tako dopadle. Nobene zbirke več ni naprodaj. Takrat v enem letu so šle vse skupaj. Sem pisal v Gorico za imeti kak iztis, pa so mi rekli: »Jih ni več!«

Peterlin: Te Vaše črtice je ilustriral kipar Gorše.

Trinko: Gorše, da.

Peterlin: Ali ste ga Vi sami za to pridobili, ali založba?

Trinko: Ne, ne, založba.

(Na koncu intervjuja je bil Trinkov glas nekoliko šibkejši. Vendar so ga naprosili, če bi na koncu prebral motto svojim pesmim.)

Trinko: No, prosim, če želite: ta je moj motto:

MOJE PESMI

Na tujem nas osamljena je vila
s šepetom tajnim tiho navdihnila.
Kakor čez noč, oh, temne, nevesele
v puščavi žalostni smo se spočele.
Samote duh obsopal ni s sijajem,
z ledenim nas je davil ogrljajem.
Da zvezde nam svetlejše so žarele,
krepkeje, veseleje pač bi pele.
To pomni, brate, krivo nas ne sodi!
Prav motri, umi nas in zdrav nam bodi!

(Na koncu oddaje so mu za devetdesetletnico v imenu vseh Slovencev voščili. Voščilo so prebrali v beneškem narečju.)

LJUBKA ŠORLI

Brest

Gledam skoz okno v košati brest —
lep je, v vsej vrsti najlepši.

V krošnji,
pod krošnjo
vse sije veselo,
kot da se sonce je vanjo ujelo.
Sonce? Zares.

Saj na nebu ga ni.
Čisto drobnó iz oblakov prši.
Tudi obzorje je skrito v kopreno
sivih meglic. In od severa
piha ledeno.

Ah, kaj sivina in megla in hlad!
Sonce je v brestu...
Vsak listič je zlat.

Brest v drevoredu, razdajaj svoj kras,
kakor razdaja ga cvet dragocen,
z žarom posveti še v mojo jesen,
da ne oplazi prekmalu je mraz...

Tvoja lepota mi biča obraz,
čara mi srečo jeseni nekdanje,
prav kakor v pravljici:
Veste, bilo je...
A zdaj so le
sanje.

v trdnjavi svetovne revolucije

IGNAZIO SILONE (njegovo pravo ime Secondo Tranquilli) se je rodil 1. maja 1900 v Pescina dei Marsi v Abrucih. Doživel je potres iz leta 1915 v Marsici, med katerim je izgubilo življenje okrog 30.000 ljudi. Takrat je izgubil starše in večino sorodnikov. Globoko usmiljenje in ljubezen do revnih, izkoriščanih »cafonov«, t. j. kmetov brez lastnega posestva, ga je privedlo v vrste Komunistične partije, od katere je pričakoval pravičnejšo ureditev sveta brez izkoriščevalcev in izkoriščanih. V teh letih je bil tudi urednik tržaškega »Il Lavoratore«. Z nastopom fašizma je stopil v ilegalo skupaj z Gramscijem. Ker je bil izdan, je moral zbežati leta 1930 v Švico. Istega leta je po globoki krizi zapustil Komunistično partijo, ker je v njej spoznal stranko, ki usužnjuje, ne pa osvobaja. Leta 1930 je tudi izdal v Zürichu v nemškem jeziku svoj najboljši roman »Fontamara«, ki je kaj kmalu doživel 25 prevodov. Z njim je Silone postal namah slaven. V Italiji je roman lahko objavil šele po vojni.

Pisatelj se rad naziva »kristjan brez Cerkve, socialist brez stranke.« »Če ima moje literarno delo kakšen smisel, obstaja konec koncev prav v tem: v določenem trenutku je pisanje zame postalo absolutna potreba po pričevanju,« pravi pisatelj o svojem delu v izpovednem spisu »Zasilni izhod«, za katerega je leta 1965 prejel literarno nagrado Marzotto. Naslednji odlomek je vzet iz tega dela.

V maju leta 1927 sva se, kot predstavnika Komunistične partije Italije, skupaj s Togliattijem udeležila izrednega zasedanja širšega Izvršnega sveta Komunistične internacionale. Togliatti je odpotoval iz Pariza, kjer je vodil politično tajništvo partije, jaz pa iz Italije, kjer sem bil vodja njene notranje organizacije. Srečala sva se v Berlinu, odkoder sva nadaljevala pot skupaj do Moskve. Zasedanje je bilo najavljeno navidez zato, da bi nujno odločali o direktivah, ki naj bi jih dali komunističnim partijam v boju »proti skorajšnji imperialistični vojni«; v resnici pa, kot je postalo namah jasno, da bi pričeli z »likvidacijo« Trockega in Zinovjeva, ki sta še bila člana mednarodnega Izvršnega sveta. Kot običajno, da bi ne bilo presenečenj na plenarnih sejah, se je prej zbral takoimenovani »Senior convent« (ali zbor starešin), ki so ga sestavljali voditelji najvažnejših delegacij in ki je plenarne seje pripravil do zadnje potankosti. Togliatti je vztrajal pri želji, da ga spremljam na te ožje seje, do katerih je imel, po pravilu, iz italijanske delegacije edini pravico; z ozirom na komplikacije, ki bi utegnile nastati, je želel namreč imeti ob sebi podporo predstavnika tajne organizacije. Na prvi seji, ki sva se je udeležila, sva dobila vtis, da sva zamudila. Bili smo v majhnem uradu sedeža

Komunistične internacionale, predsedoval pa je Nemeč Ernst Thälmann, ki se je brž lotil branja koncepta resolucije proti Trockemu, katero bi predstavili na plenarnem zasedanju. Koncept resolucije je v izredno ostri obliki obsojal neki dokument, ki ga je bil Trocki poslal političnemu tajništvu ruske komunistične partije. Nekaj povsem izrednega je bilo dejstvo, da so pri tisti seji senior conventa rusko delegacijo sestavljali Stalin, Rikov, Buharin in Manuilskij. Po končanem branju nas je Thälmann vprašal, če se strinjamo s konceptom resolucije. Fincu Ottomarju Kuusinenu, bodočemu kvizlingu iz leta 1941, se ni zdel dovolj oster.

»Trebaja povedati odkrito,« je svetoval, »da je dokument, ki ga je Trocki poslal političnemu tajništvu ruske komunistične partije, izrazito protirevolucionaren in da je jasen dokaz, da njegov avtor nima nič več skupnega z delavskim razredom.«

Ker se ni nihče oglasil k besedi, sem se, po posvetovanju s Togliattijem, oprostil prisotnim za zamudo, s katero sem prišel in zaradi katere nisem imel možnosti, da bi si ogledal inkriminirani dokument.

»Po pravici povedano,« je prostodušno izjavil Thälmann, »niti mi ne poznamo dokumenta.«

Ob tem tem še preveč jasnem odgovoru sem raje podvomil v lastna ušesa in ponovil svoj pomislek z drugimi besedami.

»Zelo možno je«, sem dejal, »da je dokument Trockega, o katerem teče beseda, resnično vreden obsodbe, vendar pa ga mi očitvidno ne moremo obsoditi, ne da bi ga prebrali.«

»Niti mi,« je ponovil Thälmann, »nismo prebrali dokumenta, niti večina tu prisotnih delegatov, razen seveda ruskih delegatov.«

Thälmann je govoril v nemščini, njegove besede so prevajali v ruščino Stalinu, dvema ali trem izmed nas pa v francoščino. Prevedeni odgovor mi je zazvenel tako neverjeten, da sem vzrotil nad prevajalcem.

»Nemogoče je,« sem dejal, »da bi se Thälmann izrazil na tak način. Prosim te, da mi ponoviš njegov odgovor besedo za besedo.«

Tedaj je nastopil Stalin. Stal je pokonci, na eni strani dvorane, in je bil edini od prisotnih videti miren in veder.

»Politično tajništvo partije,« je dejal Stalin, »je smatralo za neumestno prevesti in razdeliti dokument Trockega delegatom mednarodnega Izvršnega sveta, ker vsebuje razne namige na politiko Sovjetske države na Kitajskem.«

(Stalin se je lagal. Skrivnostni dokument je kasneje objavil v tujini sam Trocki in publikaciji z naslovom »Problemi kitajske revolucije« in kot lahko vsakdo še danes ugotovi, ne vsebuje nobene državne tajnosti, pač pa je ostra obtožnica politike, ki sta jo vodila do Kitajske Stalin in komunistična internacionala. V nekem govoru z dne 5. aprila 1927 pred moskovskim sovjetom je namreč Stalin hvalil Čang-kaj-ška in potrdil svoje zaupanje v Kuomintang, in to samo en teden pred znanim protikomunističnim preobratom kitajskega nacionalističnega voditelja in njegove stranke, zaradi česar so bili komunisti nepričakovano vrženi iz Kuomintanga, nekaj desetstisočev njihovih pripadnikov pa je bilo umorjenih v Šangaju in Wuhanu. Razumljivo je, da bi Stalinu ne prijalo razpravljanje o njegovi napaki in da se je skušal skriti za državno tajnost.)

Ernst Thälmann me je vprašal, če se mi je zdela Stalinova razlaga dovolj izčrpna.

»Ne oporekam pravici političnega tajništva Ruske komunistične partije, da ohrani tajan kateri koli dokument,« sem dejal. »Ne razumem pa, kako je mogoče zahtevati od drugih, da obsojijo dokument, ne da bi ga poznali.«

Ogorčenje nad mano in nad Togliattijem, ki je kazal, da odobrava moje besede, ni poznalo tedaj več meja, predvsem s strani že imenovanega Finca, pa tudi kakega Bolgara in Madžara.

»Saj je nezaslišano,« je vpil Kuusinen, ves zaripel v obraz, »da moramo tu, v trdnjavi same svetovne revolucije, še zmerom poslušati take malomeščane!«

Besedo malomeščani je izgovarjal z izredno smešnim izrazom prezira in gnusa. Edini, ki je ostal miren in neprizadet, je bil Stalin. Dejal je:

»Če je en sam delegat nasproten konceptu resolucije, je ne smemo predstaviti.« Nato je dodal: »Mogoče italijanska tovariša ne poznata dobro našega notranjega položaja. Predlagam, da prenesemo sejo na jutrišnji dan in da naročimo

nekomu od prisotnih, da preživi večer z italijanskima tovarišema ter jima razloži naš notranji položaj.«

Nehvaležno nalogo je prejel Bolgar Vasilij Kolarov. Opravil jo je prijazno in dobrodušno. Zvečer naju je povabil na kozarec čaja v svojo sobo v hotel Lux, in se brez ovinkov lotil težavne teme.

»Pomenimo se čisto odkrito,« je dejal nama z nasmehom. »Vidva mislita, da sem jaz morda tisti dokument prebral? Ne, nisem ga prebral. Hočeta, da vama izpovem vso resnico? Tisti dokument me sploh ne zanima! Hočete slišati še več? Če bi mi sam Trocki poslal sem, naskrivaj, kopijo tistega dokumenta, bi ga ne prebral. Draga italijanska prijateljca, saj tu ne gre za dokumente. Dobro vem, da je Italija klasična dežela akademij, a tu nismo v akademiji. Tu smo sredi borbe za oblast med dvema nasprotnima skupinama vodilnega ruskega centra. S katero od dveh nasprotnih skupin se bomo povezali? To je zdaj tu vprašanje. Dokumenti niso važni: saj ne gre tu za iskanje zgodovinske resnice glede neuspele kitajske revolucije, tu gre za borbo za oblast med dvema nasprotnima in nespravljivima skupinama. Treba je izbrati. Kar se mene tiče, sem že izbral: jaz sem za večino. Naj že reče ali dela manjšina kar hoče, jaz vama ponovim, da sem za večino. Dokumenti pa me ne zanimajo, saj vendar nismo v akademiji!«

Nalil nama je čaja v kozarec ter naju opazoval, kot opazuje učitelj v šoli dva pobalina.

»Sem se izrazil dovolj jasno?« je vprašal, obrnjen naravnost k meni.

»Seveda,« sem potrdil, »zelo jasno.«

»Sem te prepričal?« me je vprašal.

»Ne,« sem odvrnil.

»Zakaj ne?« je hotel vedeti.

»Moral bi ti razložiti,« sem mu dejal, »zakaj sem proti fašizmu.«

Prevod D. B.

Torkla v Mačkoljah

V začetku decembra je prosvetno društvo v Mačkoljah pripravilo v torkli razstavo starih predmetov, listin in fotografij. Razstava, ki je bila odprta samo teden dni, je nudila zanimiv pogled v preteklost te slovenske istrske vasi. Prav bi bilo, ko bi razstavljeni predmeti postali del stalne muzejske zbirke in ko bi torklo spremenili v muzej. Na fotografiji predsednik Danijel Novak otvarja razstavo. Na slovesnosti je pel tudi domači pevski zbor.

ZARJA - THE DAWN

Ko so se Slovenci v prejšnjem stoletju in v prvi četrtini sedanjega množično izseljevali v ZDA, so po vseh krajih, kjer so se ustavili, ustanavljali društva. Andrej Kobal poroča v svojih spominih o tem naslednje: »Priselnik je v tujini iskal in našel svoje v društvu. Organizirala so se ta društva pri pijači, v tako imenovanem salunu ali krčmi. Slovenski krčmar je bil v največ primerih predsednik ali tajnik novega društva, katero je pomagal ustanoviti deloma zato, da se na seji v njegovi krčmi zbere večja skupina članov. Salun je bil priseljencem prvo družabno središče, kjer so se vršile društvene seje. Slovenska društva, naj si bo podružnice ali samostojna, so se zanimala za kulturno in socialno življenje. Nekatera so gojila pevske in dramske odseke, glasbo in so za vzgojo članstva nudila predavanja ter ponekod nastopala celo na radio postajah.« (Svetovni popotnik pripoveduje, I, 115).

Društva so se povezala v centralne podporne jednote, ki so bile zavarovalnice za bolniško podporo, poškodnino in smrt. Njih rezervni fondi so se nakopičili v milijone dolarjev, s katerimi je vsaka jednota izdajala svoj časopis, dnevnik ali tednik, da je obveščala člane o društvenih zadevah, jih povezovala in seznanjala z dogodki in naselbinah, v stari domovini in po svetu. Leta 1930 — preden je nastopila velika gospodarska kriza — je bilo organiziranih v jednote nad 150.000 Slovencev. Že ta številka kaže, koliko Slovencev se je izselilo samo v ZDA. Tega leta je izhajalo v ZDA še pet slovenskih dnevnikov, šest tednikov in štirje mesečniki — dvakrat toliko pa jih je že prenehalo.

Vse centralne jednote so bile skupne za moške in ženske, za vse, ki so delali in se zavarovali, ker Amerika ni poznala socialnega zavarovanja. Toda tudi ženske so se organizirale, vendar šele po prvi svetovni vojni. Tudi v ZDA so obstajala izrazito ženska vprašanja, ki so terjala rešitev od žensk samih. Stari izseljenci so bili predvsem kmetje in delavci, zato niso imeli pravega posluha za žensko enakopravnost in druga vprašanja, ki so jih glasno oznanjale zlasti evropske boriteljice za žensko uveljavitev.

Tako so ameriške Slovenke ustanovile Slovensko žensko zvezo v Ameriki in julija 1929 začele izdajati v Chicagu svoj mesečnik *Zarja*. V podnaslovu so zapisale, da je list za ameriške Slovenke in da je glasilo Slovenske ženske zveze v Ameriki. Urednica je bila Julia Gottlieb, od 1931 Josephine Račič, od 1934 Albina Novak. Tedaj so list prenesle v Cleveland in danes se tiska v tiskarni Ameriške domovine. V zadnjih letih urednica ni podpisana.

List izhaja redno, vsako leto ima po 12 števil, združeni sta le julijska in avgustova številka. Številke štejejo od 32 do 40 strani četvorke, revialne oblike. List vsa leta poroča o najrazličnejših ženskih vprašanjih in ženskih or-

ganizacijah, vendar ni posebno bojevit in radikalen. Slovenke so v svojih zahtevah zmerne in upoštevajo razmere, v katerih živijo Slovenci v ogromnem angleškem jezikovnem in socialnem morju. Kot drugi časopisi prinaša dopise iz posameznih slovenskih naselbin, o njihovih prireditvah, a tudi o smrtih uglednejših Slovenk. Ti spominski članki so navadno opremljeni s slikami umrlih. Več prostora vzemajo spomini, zgodovinski članki, opisi duhovnikov, ki so ustanovili slovenske fare, razprave o škofu Baragi in podobno. Mnogi članki imajo ustrezne slike, da je revija prijetna tudi na pogled.

Toda tudi Zarja je zajela kriza — pomanjkanje slovenskih naročnic. Stare bravke so začele odmirati, njihove hčere, ki so se rodile v Ameriki in obiskovale ameriške šole, ne obvladajo več toliko materinščine, da bi mogle brati slovenske liste in knjige. In Zarja se rešuje tako kot drugi slovenski listi — vpeljala je tudi angleške članke. Že naslovu Zarja je dodala angleško *The Dawn*. Prav tako je dvojezičen podnaslov: Uradno glasilo Slovenske ženske zveze - Official publication Slovenian Women's Union, številka in drugo je vse angleško, n.pr.: Number 2, February 1976, Volume 48.

Zadnja leta je na prvem mestu vedno samo angleško besedilo, slovensko se začenja šele proti koncu in vsega slovenskega besedila je od 5 do 10 strani. Če ima letnik okrog 300 strani, je slovenskih le 70 strani. Nekateri avtorji in avtorice pišejo v obeh jezikih, drugi, posebno povojne izseljenke, samo v slovenščini. Veliko pišeta Josephine Erjavec in Marie Prislund (ta 1976 skozi vse leto *Oh, ta svet*). Sodelujeta Milena Gobetz in njena sestra Breda Lončar, ki smo ju srečali že v Prosveti. Dalje pesnica Milena Šoukal, ki je 1976 priobčila dramski prizor *Na Gosposvetskem polju*. Izmed duhovnikov je delaven v obeh jezikih frančiškanski p. Klavdij Okorn.

Zarja je znala pritegniti v svoj krog izseljenke po zadnji vojni, zato je našla med sotrudnicami novih moči in novega zagona, da je vzdržala in se ohranila.

Martin Jevnikar

* * *

V oceno smo prejeli:

- GORIŠKI LETNIK 3, Zbornik Goriškega muzeja 1976.
- Ivan Verč: VDRUG, L'improvviso in Dostoevskij, ZTT 1977.
- PRIMORSKA SREČANJA, oktober 1977.
- PESNIŠKI LISTI 33 (Nevin Birs), 34 (Saša Vegri), 35 (Aleksander Peršolja), Založba Lipa Koper in ZTT Trst.
- MINORANZE, št. 6-7/1977.

O NARAVI IN ČLOVEKU

Si predstavljate namesto ene same DVE LUNI, eno, ki bi vzhajala, kjer Sonce zahaja, in zahajala, kjer Sonce vzhaja; drugo, ki bi bolj v skladu s tradicijo vzhajala na vzhodu in zahajala na zahodu? Sicer pa si prizora kmalu ne bo treba predstavljati, ker ga bomo — mi ali naši potomci — uživali kot očividci... z Marsovega površja.

Prva od teh Marsovih lun je Fobos, druga Deimos. Zapomnite pa si, če hočete gledati Fobos, da pristanete na Marsu med 70 stopinjami njegove severne in 70 stopinjami njegove južne širine! V obeh kapicah izven tega pasu Fobos namreč nikoli ni viden. Zakaj? Ker — z razliko od našega Meseca — kroži stalno nad ekvatorjem in ker je zelo blizu lastnemu planetu.

Pripravite pa se tudi na razočaranje! Obe luni sta zelo majhni in zato kljub veliki bližini tudi zgledata majhni. Ker sta majhni, ni nujno, da imata obliko krogle (v kroglo izoblikuje nebesna telesa težnost in ta je pri masivnih velika, pri pičlih majhna) in res pravijo, da imata Fobos in Deimos obliko krompirja.

V zameno so lunine mene zelo pogoste, tako pogoste, da se bodo vse Deimosove odigrale pred vašimi strmečimi očmi v dobrem dnevu!

Katera živeča žival je največja? Kit? Ne, KITOVKA (točneje: sinja kitovka)! V dolžino se razteza tudi do 35 metrov, samo njen jezik tehta toliko kot slon, hrbtno vretence pa kot krava.

Primerov, da je samica večja od samca, je v živalskem svetu mnogo. Spomnimo se samo na pajka, na žabo, na krastačo! Sicer pa je telesna velikost le ena od razlik med spoloma. Kako čudovit in upravičeno ponosen je pav s svojim tisočkim repom in

kako skromno odeta in zato večini nepoznana je njegova samica!

In naj počnejo feministke, kar hočejo, razlikam med spoloma je usojeno, da se še poglobijo. Dokaz naj bi bil v tem, da so na splošno razlike tem večje, čim bolj razvita je vrsta.

»LALLAPALOOZA« je bilo na tihomorskem bojišču med drugo svetovno vojno geslo, ki je lahko rešilo ali stalo življenje. Če ga je izprašani znal ponoviti tako, kot je zapisano, je bil Kitajec; kleti Japonec pa je bil, če je namesto tega rekel »rarraparooza«.

Jeziki se namreč ne odlikujejo samo po glasovih, ki jih premorejo, ampak tudi po onih, ki jih pogrešajo. Tako ne pozna finščina naslednjih: b, c, f, q, x in z. Celotno glasovno bogastvo sicer blaglasne havajščine zneso za borih dvanaest glasov: sedem soglasnikov in pet samoglasnikov. Od tod čudna izgovarjava in prav tako pisava tujih besed. Tako izgovorijo havajska usta angleško voščilo Merry Christmas (Vesel božič): Meli Kalikimaka!

Ob stiskah in tegobah, ki tarejo trgovce in vse druge, ki imajo opravka z DROBIŽEM, se razmišljajoči človek zelo odmaknjeno vpraša: »Na koliko načinov lahko zamenjam tisočak v drobiž po 50, 100, in 500 lir?« (en tak način bi bil recimo tale: v en petstotak, 3 stotake in 4 petdesetake). Odgovor: na 18 različnih načinov!

Če je bilo to vprašanje namenjeno mesarju, bi naslednje s pridom slišal pek, ki prešteva manjše vsote, zato pa toliko bolj pogosto: »Na koliko načinov lahko zamenjam stotak za drobiž, sestavljen iz novcev po 5, 10, 20 in 50 lir?« Odgovor je sedaj (in upamo, da je pravilen, ker je račun zanj precej dolg): na 49 različnih načinov!

Vprašanje si je bil — poleg toliko drugih pred in za njim — zastavil naš Janez Svetokriški: »Zvezde vseskuzi po nebesih tekajo inu vener nihdar se ne zmejšajo, desilih tulikanj se jih najde.«

Razlog, da se zvezde — stalnice samo po imenu — v svojih nebesnih popotovanjih ne zadevajo, ne trčijo druga v drugo, je v njihovi nepojmljivi razredčenosti. Če si poprečne zvezde okoli nas zamišljamo kot bakterije, stotinko milimetra velike, potem so v istem merilu razdalje med njimi še zmeraj pol kilometra. Dve tako oddaljeni bakteriji pa imata kajpada malo možnosti, da se srečata.

»Ni mogoče« se je pridušal učeni GALILEJEVNASPROTNIK, »ni mogoče, da bi ti, Galileo, s svojim novim kukulom odkril štiri Jupitrove lune, ko pa je število planetov, sedem, popolno. Saj jih je ravno toliko, kot je odprtina na človeškem obrazu: dve za oči, dve za ušesa, dve za nosnici in ena za usta. Skupno sedem.«

Ime sobesednika je šlo v zaslužno pozabo, ste pa čisto gotovi, da ni zapustil kakega potomstva?

Če bi se vsak teden pripetilo natanko sedem AVTOMOBILSKIH NESREČ, kaj mislite, bi bilo dosti tednov, v katerih bi se pripetila vsak dan natanko ena nesreča?

Če vzamemo, da je nesreča na ponedeljek enako verjetna kot na torek... kot na nedeljo (če torej zanemarimo sobotno nakupovanje, nedeljsko brezskrbnost in ponedeljsko zaspanost), nas verjetnostni račun uči, da je verjetnost, o kateri govorimo, nezatna: več kot tri leta bi morali čakati na teden, v katerem bi se vsak dan zgodila ena in samo ena nesreča.

Nesreče res ne prihajajo same!

Ob 500-letnici Andreja iz Loke

Slovenci počasi odkrivamo svojo zgodovino tako politično, gospodarsko, kot tudi kulturno in civilizacijsko sploh. Lagodnost, strokovno neznanje in napačno prepričanje, da smo narod brez zgodovine, nam zakrivajo pomembne dogodke in spomenike naše preteklosti. Eno izmed

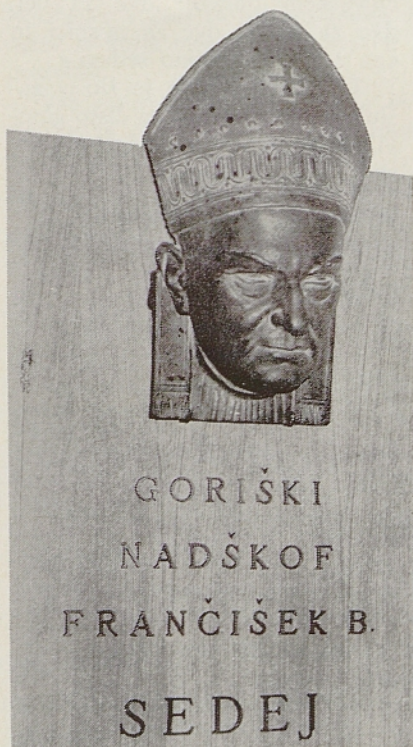
vrzeli je skušalo zapolniti Društvo slovenskih izobražencev, ki je ob 500-letnici Andreja iz Loke, povabilo na dvodnevni obisk pri nas umetnostnega zgodovinarja in velikega preučevalca slovenske gotike prof. Emilijana Cevca, predstojnika inštituta za umetnostno zgodovino na Slovenski

akademiji znanosti in umetnosti. Prof. Cevc je 6. novembra vodil izlet društva v Slovensko Benečijo, kjer so si udeleženci ogledali spomenike, ki jih je okoli leta 1477 postavil stavbenik Andrej iz Loke v Landarju, Briščah in Porčinju. Pa tudi druge cerkvene stavbe v Lipi, Špetru Slovenov in drugod, ki so jih zgradili njegovi učenci, pričajo o pomembnem delu, ki je bilo stoletja zakrito v temo in pozabo. Emilijan Cevc je s svojo živo besedo ob ogledu spomenikov na kraju samem orisal njihove značilnosti in pomen, obenem pa je vsa izvajanja dopolnil z bogatimi podatki iz splošne in kulturno-umetniške zgodovine. Za udeležence je bilo to pravo doživetje, ki je dobilo dopolnilo na ponedeljkovem večeru društva, ko je prof. Cevc uokviril Andreja iz Loke in njegove spomenike v širšo zgodovino gotskega stavbarstva na Slovenskem. Prof. Cevc je ob tej priložnosti izkoristil obisk v Trstu, da si je na Kontovelu ogledal kapelico svetega Jerneja, kjer so zelo dobro ohranjene freske iz začetka 16. stoletja in še neanalizirana kamnita plastika Brezmadežne z Jezusom.

Odkritje kipa nadškofu Sedeju

V nedeljo, 13. novembra, so v Števerjanu z lepo domačo akademijo odkrili kip nadškofu F.B. Sedeju, delo kiparja Pengova. Pri prireditvi so sodelovali domači cerkveni pevski zbor, otroški zbor in ansambel Veseli Šte-

verjanci. Slavnostni govor je imel dekan Stanko Medvešček iz Cerknega. Po nadškofu Sedeju nosita ime števerjansko prosvetno društvo in kulturni dom.

Posvetitev in ustoličenje škofa Bellomija

V nedeljo, 27. novebra, so v Veroni posvetili novega tržaškega škofa Lorenza Bellomija. Posvetitve se je udeležilo tudi lepo število tržaških Slovencev. Pri bogoslužju pa je aktivno sodeloval rojanski cerkveni pevski zbor. To dejstvo je italijanski tisk žal precej omalovaževalno obšel. Tudi ustoličenja novega škofa v tržaški stolnici preteklega 8. decembra se je udeležilo več Slovencev, na kate-re se je novi škof obrnil v slovenskem jeziku. Žal pa na slovesnost ni bil povabljen noben predstavnik kake slovenske katoliške organizacije. Slovenci veliko pričakujemo od novega škofa, zato smo prepričani, da bo našel pot do slovenskih krščanskih skupnosti na Tržaškem. To je ob prvih nastopih pokazal že s svojo veliko osebno odprtostjo in širino.

KONFERENCA O RADIU

Pred kratkim je ravnatelj tržaškega sedeža RAI priredil prvo konferenco o slovenski radijski postaji Trst A. Srečanja na Pesku pri Trstu se je udeležilo precejšnje število slovenskih kulturnih delavcev, radijskih sodelavcev in uslužbencev. To je prvi stik ravnatelja Botterija s slovenskimi radijskimi sodelavci.

VERA V RUSIJI

Vsak tretji otrok v Rusiji je krščen in vsakega drugega pokojnega pokopljejo cerkveno. O tem so pričali ruski disidenti na simpoziju v okviru beneškega bienala. Vendar pa to ne gre brez težav. Ruski državljan, če je veren, mora lagati in svojo vero zatajiti, sicer ne dobi dela in je lačen. Kljub temu — trdijo ruski disidenti — doživlja vera danes v Rusiji prepoved predvsem med inteligenco, kateri marksizem ni mogel zapolniti duhovne žeje in ideološke praznine.

»GLAS JESENI 77«

Pevska karavana lahke glasbe, ki jo je organiziralo prosvetno društvo Svoboda iz Senčurja, je na vabilo Slovenskega kulturnega kluba gostovala tudi v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu. Med petnajstimi pevci amaterji nastopa tudi Tržačan Aldo Žerjal.

AMNISTIJA V JUGOSLAVIJI

Za praznik republike 29. novembra so v Jugoslaviji znižali kazen nekaterim jetnikom. Amnistije je bilo deležnih preko 200 jetnikov. Med njimi sta bila tudi Slovenec Miklavčič in Mihajlo Mihajlov. 43-letni Mihajlov je takoj ob izpustitvi izjavil, da ne misli molčati niti trenutek. Izjavil je, da je pripravljen ponovno tiskati svoje knjige v tujini, to je storiti isti zločin, zaradi katerega je bil zaprt, in da ne misli zapustiti Jugoslavije, ker se boji, da bi mu odvzeli jugoslovansko državljanstvo.

† MATIJA BRAVNIČAR

V Ljubljani je v 81. letu starosti umrl znani skladatelj član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, prof. Matija Bravničar. Bil je ena osrednjih osebnosti slovenskega glasbenega življenja.

»PICCOLO« V TEŽAVAH

Tržaški dnevnik Il Piccolo je bil zaradi nekaterih člankov o Jugoslaviji že nekajkrat deležen posebne pozornosti jugoslovanskih mejnih organov. Zaradi te »pozornosti« je glavni urednik Piccola Ferruccio Borio že dvakrat pisal odprti pismi jugoslovanskemu predsedniku maršalu Titu in apeliral na njegov osebni vpliv, da bi se to ne ponavljalo.

25-LETNICA SEMENIŠČA V VIPAVI

V nedeljo, 4. decembra, so v Vipavi proslavili 25-letnico malega semenišča. Slovesnosti so se udeležili škofje Jože Pogačnik, Janez Jenko in Stanko Lenič.

† FRANCE GORKIČ

V Vrtojbi je 16. novembra umrl dolgoletni predsednik Kluba starih goriških študentov France Gorkič. Učalkal je skoraj devetdeset let. Klub starih goriških študentov je pod njegovim vodstvom postavil več obeležij znamenitim primorskim možem. Upajmo, da ne bo ta plemenita dejavnost zdaj prenehala.

DVE REVIJI ZBOROV

Novembra sta bili na Tržaškem in Goriškem dve veliki pevski prireditvi. Na obeh je bilo opaziti mnogo mladih pevcev, kar pomeni, da je med Slovenci v Italiji pevska tradicija še vedno zelo živa. Na tržaški reviji, ki jo je priredila Zveza cerkvenih pevskih zborov, so letos podelili tudi zlata odličja pevcem in organistom za njihovo dolgoletno sodelovanje pri cerkvenem petju. Na letošnji cecilijanki v Gorici pa so bili žal odsotni nekateri že napovedani zbori iz Slovenije, kakor smo mogli brati v našem tedenskem tisku.

Drobci iz manjšinskega sveta

Temeljna študija prof. F. Capotortija za OZN

1. NASTANEK

Organizacija združenih narodov dolgo ni storila nič za meddržavno zaščito manjšin, saj so mnogi po vojni videli ravno v meddržavnih sporih zaradi manjšin priložnost za trenja in spopade. Kljub temu je manjšinska problematika tako pomembna in še vedno tako pereča, da je prišlo leta 1966 do odobritve znanega pakta o državljanskih in političnih pravicah, ki v čl. 27 prvič v zgodovini na vesoljni ravni govori o pravicah pripadnikov manjšin. Besedilo, ki sicer ni zadovoljivo (gl. *Mladika*, 1976, št. 9, str. 145-146), se glasi tako: »V državah, v katerih obstajajo etnične, verske ali jezikovne manjšine, se ne more odvzeti osebam, ki pripadajo tem manjšinam, pravica, da skupno z drugimi člani svoje skupnosti uživajo svojo kulturo, da izpovedujejo in izražajo svojo vero ali da uporabljajo svoj jezik.«

Leta 1967 je na svojem 20. zasedanju Podkomisija za boj proti diskriminacijam in za zaščito manjšin vključila v svoj delovni program preučitev 27. člena, njegovega pravnega pomena in načina izvajanja.

To podkomisijo izvoli Komisija za človekove pravice, ki je ena izmed komisij Gospodarskega in socialnega sveta OZN, organa, ki ga izvoli skupščina

OZN in ki še najbolj živo posega v meddržavne odnose. Sestavlja jo 14 strokovnjakov za manjšinska in podobna vprašanja.

Leta 1971 je podkomisija imenovala svojega člana italijanskega pravnika prof. Francesca Capotortija za posebnega poročevalca o tem vprašanju. Capotorti je na 25. zasedanju podkomisije naslednje leto (1972) predstavil načrt za zbiranje gradiva ter za oblikovanje zadevne študije. V njej naj bi preučil položaj etničnih, verskih in jezikovnih manjšin po vsem svetu ter pravno urejanje njihove problematike. V skladu s 27. členom pa naj bi predlagal tudi možne rešitve organom OZN in seznanil z vprašanjem svetovno javnost.

Sledilo je zbiranje podatkov, predvsem na podlagi vprašalnika, ki so ga odposlali državam članicam OZN, meddržavnim organizacijam in nekaterim mednarodnim združenjem. Na podlagi odgovorov je Capotorti sestavil za vsako državo posebno razpravo, iz katere je mogel potem bolj urejeno črpati gradivo za končno študijo. Te razprave so lahko prizadete države popravile, kot so lahko delali k njim opombe tudi člani podkomisije. Vsega je Capotorti opisal 76 držav, ki so se odzvale, med njimi Italijo, Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko, kar nas bliže zadeva.

Sredi zbiranja tega gradiva je prišlo na vrsto 26. zasedanje podkomisije julija 1973. Za to zasedanje je Capotorti pripravil zgodovinski pregled

IZ DELOVANJA DRUŠTVA SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV

Društvo slovenskih izobražencev nadaljuje z vsakotedenskimi večeri, ki jih je bilo letos že dvanajst in s katerimi sega v kulturno, socialno in politično problematiko stvarnosti pa tudi v našo preteklost. O prvem novembrskem večeru s srečanjem z Emilijanom Cevcem poročamo na drugem mestu, 14. novembra pa je bi'a na sporedu šolska problematika v zvezi s pooblaščenimi odloki in s posebnim ozirom na volitve. Govorila sta ravnatelj dr. Maks Šah in Stanislav Skrinjar, v razgovor pa so se vpletli še številni udeleženci. Naslednji ponedeljek je prof. Martin Jevnikar podal temeljit pregled o slovenskih revijah, ki so se v tridesetih letih po vojni pojavile na Tržaškem, v zanimivo obdobje tik pred prvo sve-

točno vojno pa je seglo predavanje Maksa Šaha o knjigi spominov italijanskega konzula Gallija v Trstu. Alojz Rebula je 5. decembra govoril o humanizmu fizika Wernerja Heisenberga ob njegovi knjigi »Del in celota«, ki je izšla pri Mohorjevi družbi v Celju. 12. decembra je bila predstavitev pesniške zbirke »Pobegla zvezda«, najnovejšega dela Irene Žerjal. O pesniški moči umetnice je govoril Pavle Merkū, Aleksij Pregarc je recitiral, pesnica sama pa je govorila o svojem odnosu do poezije in umetnosti ter do družbe. Prvi del letošnje sezone se je končal 19. decembra z duhovno mislijo o rojstvu Gospodovem, ki jo je članom društva posredoval dolinski župnik Albin Grmek.

Pripravlja se program za nadaljevanje sezone; odbor ima v mislih več zanimivih večerov. Prvi sestanek bo

9. januarja, ko bo gost društva predstojnik zavoda Slovenik v Rimu msgr. Jezernik, ki bo govoril o sodobni misijonski problematiki.

† DR. ANGELO KUKANJA

V četrtek, 1. decembra, je po krajši bolezni umrl v tržaški bolnišnici odvetnik Angelo Kukanja. Pred vojno je aktivno deloval v slovenskih protifašističnih organizacijah. Po zadnji vojni pa je bil prav tako aktiven član raznih slovenskih organizacij. Kot odvetnik je rad pomagal vsakomur. Star je bil 72 let.

ZNANSTVENO DRUŠTVO

Skupina, ki jo sestavljajo univerzitetni docenti, srednješolski profesorji in osebe, ki so zaposlene v industriji, je dala pobudo za ustanovitev znanstvenega društva v Trstu.

meddržavne zaščite manjšin. Tudi ta študija (kot že uvodni načrt leto prej in tudi poznejši dokumenti) je izšla razmnožena v angleščini in francoščini. V klasifikaciji OZN nosi oznako E/CN.4/Sub.2/L.582. Pozneje jo je na več mestih vključil v dokončno razpravo, vendar je v tem dokumentu zgodovinski del zelo tehtna in uporabna celota.

Pred končno obdelavo je potem prišlo še do dveh začasnih študij, za letošnje 30. zasedanje podkomisije pa je bilo sklenjeno, naj na njem poročevalec Capotorti predstavi dokončno besedilo, izpopolnjeno na podlagi vseh prejšnjih razprav in sklepov.

Tako je maja in junija letos končno izšla celotna študija v sedmih zvezkih. Razmnožena je posebej v angleščini in francoščini, obsega pa šest poglavij in tri dostavke za kar 445 strani. Skupni naslov se v francoščini glasi *Étude sur les droits des personnes appartenant aux minorités ethniques, religieuses et linguistiques*, v angleščini pa *Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*.

Kot je poročalo časopisje, je prišla v razpravo pred komisijo na zasedanju, ki je bilo ob koncu avgusta in ob začetku septembra letos v Ženevi. Na predlog predstavnika Jugoslavije prof. Branimira Jankoviča je podkomisija soglasno sprejela resolucijo, v kateri so zajeti vsi sklepi in priporočila posebnega poročevalca Capotortija. Komisiji za človekove pravice je še posebej priporočila, naj izdela deklaracijo o pravicah manjšin v skladu s 27. členom pakta o državljskih in političnih pravicah. (*Delo*, Ljubljana, 3.9.77, str. 16).

Gre torej za zelo pomembno delo, ki je edinstveno po svoji široki zasnovi ter po ugledu pisca in ustanove, ki je naročila in odobrila študijo. V meddržavnih odnosih je to velik korak naprej, ki bo verjetno imel dolgotrajne posledice. Zaradi vsega tega je lahko koristen podrobnejši opis vsebine.

2. UVODNI DEL

Prvi zvezek (E/CN.4/Sub.2/384, 22. junij 1977, 17 str.) obsega Capotortijev predgovor in uvod. Avtor takoj pove, da zadeva meddržavna zaščita manjšin na vrsto ovir: države se bojijo vmešavanja v notranje zadeve, meddržavne kontrole in odgovornosti; položaj manjšin po svetu je tako pisan, da je tvegan vesoljni pravni pristop; nekatere države so v strahu za svojo enotnost; vsem ni jasno, da je zaščita s posebnimi ukrepi nujnost in ne privilegij. Vendar, pripominja pisec, vse to velja tudi za splošne človekove pravice, ki kljub vsemu dobivajo primerno varstvo. Zavedati se je treba, da je 27. člen danes sestavni del sodobnega meddržavnega prava. Treba ga je še preučevati in ga politično, družbeno ter tudi psihološko uveljavljati. Ta študija hoče pomagati pri iskanju, obenem pa tudi pokazati na nekaj možnih poti naprej.

Uvod je posvečen kratkemu zgodovinskemu pregledu meddržavne zaščite manjšin od prvih znanih primerov v 17. stoletju ob verskem preganjanju in ob verskih bojih do prve svetovne vojne.

3. DEFINICIJA MANJŠINE

Drugi zvezek (E/CN.4/Sub.2/384/Add.1, 22. junij 1977, 46 str.) obsega prvo poglavje, ki razlaga pojem manjšine. Ta je še vedno sporen, ker ga povezujejo s številčnostjo manjšine, zavestjo oz. voljo po ohranitvi, starostjo naselitve ipd. Do danes ga na meddržavnopravni ravni niso mogli enotno sprejeti. To je občutil tudi posebni poročevalec Capotorti, ki je skupno v vprašalnikom dal v razpravo tudi svojo definicijo (»Za to študijo je etnična, verska ali jezikovna manjšina skupina, ki je številčno manjša od ostalega prebivalstva države, kateri pripada, in ki ima od ostalega prebivalstva različne kulturne, fizične ali zgodovinske značilnosti, vero ali jezik.«).

Nekatere države so dale svoje pripombe, druge so javile, da sploh ne uporabljajo več izraza »manjšina« ipd. Italija je na primer odgovorila, da se v glavnem strinja s tako opredelitvijo, da pa mora kazati manjšina tudi voljo do ohranitve svojih značilnosti, njena številčnost pa ni pomembna. Jugoslavija, ki tudi ne uporablja več izraza »manjšina«, je opozorila, da je zavest pri manjšinah v veliki meri odvisna od dobrega ali slabega položaja manjšine v državi, zato ne more imeti »subjektivni faktor« tako poudarjenega pomena. Unesco je opozoril, da ni odločilno vedno število, saj je lahko večina brez oblasti sociološka manjšina. V sami podkomisiji je bil še govor o vprašanju izseljencev, o različnem položaju na primer v Afriki, kjer so evropska merila neprimerna, in podobno. Prof. Capotorti omenja tudi težave, ki so prišle na dan na konferenci v Ohridu leta 1974 in v odboru izvedencev, ki so leta 1973 pripravljali osnutek dodatnega protokola o pravicah manjšincev k Evropski konvenciji o človekovih pravicah za Evropski svet.

Poročevalec je ob vsem tem poudaril, da je temelj vsega etnična, verska ali jezikovna značilnost, ki je različna od značilnosti ostalega prebivalstva. Temu objektivnemu faktorju je treba dodati subjektivnega (željo po ohranitvi značilnosti), brez katerega ni mogoče govoriti o skupnosti, ki ima lastno identiteto. Potrebno je tudi, da je manjšina številčno šibkejša od ostalega prebivalstva, saj bi bila brez tega zaščita nepotrebna. Če pa gre za rasistični režim ali podoben slučaj, kjer nasilno vlada manjšina, je položaj drugačen. Tu je treba priklicati na pomoč načelo o pravici ljudstva, da s seboj samo razpolaga. Spet ni potrebno, da bi imela manjšina določeno število pripadnikov, da bi lahko zahtevala spoštovanje 27. člena pakta. Ta člen po avtorjevem mnenju tudi nima zveze s tujimi državljani (n.pr. priseljenici), ki bi živeli v kaki državi, ker je njihov položaj poseben. Končno poudarja, da ima vsakdo pravico, da se prišteva ali pa ne h kaki manjšini.

Na podlagi vsega tega je Capotorti v sklepu celotne študije v 6. zvezku, ki ga bomo še opisali, tako izpopolnil definicijo »manjšine«, ki bi jo lahko uporabljali pri interpretaciji 27. člena: »Skupina, ki je številčno manjša od ostalega prebivalstva kake države; ki nima dominantnega položaja; katere člani

— podložniki države — imajo značilnosti etničnega, verskega ali jezikovnega značaja, ki se razlikujejo od tistih, ki jih ima ostalo prebivalstvo, in izražajo tudi na impliciten način čut za skupnost, da bi tako ohranili svojo kulturo, svoje običaje, svojo vero ali svoj jezik.« (E/CN.4/Sub.2/384/Add.5/par.10) (V francoščini: »Un groupe numériquement inférieur au reste de la population d'un Etat, en position non dominante, dont les membres — ressortissants de l'Etat — possèdent du point de vue ethnique, religieux ou linguistique des caractéristiques qui diffèrent de celles du reste de la population et manifestent même de façon implicite un sentiment de solidarité, à l'effet de préserver leur culture, leurs traditions, leur religion ou leur langue.«) V istem sklepnem delu pa avtor dostavlja, da je treba čl. 27 vsakakor spoštovati, čeprav je definicija manjšine sporna, saj v bistvu vsi vedo, za kaj gre. Pravice je treba priznati, ne glede na različna poimenovanja, ki jih more poznati zakonodajca.

Drugi del prvega poglavja opisuje, kakšno je lahko zadržanje države do lastnih manjšin. Čeprav bi jih ne hotele priznavati, pribija Capotorti, jo 27. člen meddržavno obvezuje. Priznavanje verskih manjšin danes v glavnem ni več problematično, pravi, ni pa tako z etničnimi in jezikovnimi manjšinami. Država lahko sploh ne priznava takih manjšin. Avtor omenja južnoameriške države, Francijo in druge. Francija mu je na primer odgovorila, da obstajajo na njenem ozemlju verske in jezikovne manjšine, a njihova vprašanja spadajo k zasebnemu uživanju svoboščin. Etničnih skupin v Franciji ni, različnost jezikov je lahko zanimiva le za znanstvenike! Druge države sprejemajo prisotnost manjšin, lepa skupina pa jih priznava na podlagi notranjih ali meddržavnih pravnih aktov, čeprav jih imenuje z različnimi izrazi. Gre za priznanja, ki gredo od ustavnih besedil do navadnih pravilnikov.

V zvezi s priznavanjem obstoja manjšin je vprašanje, kako prišteti posameznika k določeni manjšini, ko je to potrebno. Lahko bi bili pozorni na voljo posameznika, vendar je tu nevarnost pritiskov. Lahko bi vzeli v poštev objektivne kriterije, na primer jezik ali zunanje značilnosti, a tudi ti so večkrat vprašljivi. Večkrat kar zakon določa, kdo je član manjšine (n.pr. v ZDA, kjer je lahko priznan kot Indijanec le, kdor živi v rezervatu in je član plemena, ki ga zvezna vlada priznava). Capotorti pušča to vprašanje odprto.

Pri vsem tem se vsiljuje pripomba, ki jo sam avtor večkrat poudarja, in sicer, da je vsaka definicija konvencionalna, saj so sociološka, pravna, etnološka in druge znanosti tudi že iskale definicij za manjšine. Pomislimo le na imena »narodna manjšina«, »narod brez države«, »etnijska«, »prostovoljna ali prisilna manjšina«, kar zadeva etnične manjšine, gre pa še za verske in »jezikovne«. Razlikovali bi lahko še in še, zato je avtor kot dober pravnik čutil potrebo, da razjasni, kaj sam vidi v 27. členu.

(se nadaljuje)

MARTIN JEVIKAR

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA

(nadaljevanje)

ATILIJ KRALJ: PAGRUNTANE NA RISALNE MIZE

Atilij Kralj je izdal v Trstu v samozaložbi svojo prvo pesniško zbirko, napisano v vzhodnokraškem narečju, z naslovom *Pagrunthane na risalne mize* in s podnaslovom *Damače pesmi Atilija Kralja*. Knjigo je Kralj, ki je tudi slikar, ilustriral s pokrajinskimi motivi.

Kralj se je rodil 1929 v Trstu, starši pa izvirajo iz Trebč. Dopršil je višjo tehnično šolo A. Volta in postal gradbeni tehnik. Ukvarja se s projektiranjem in notranjo opremo. Njegova je n.pr. izvedba nekaterih del v naših prosvetnih dvorinah: Finžgarjev dom na Opčinah, Baragov dom v Ricmanjih, Krekov dom v Borštu, Marijin dom v ul. Risorta, dvorana in sedež Slovenske prosvete v ul. Donizzetti v Trstu, oltar v cerkvi v Bazovici, kapela na parku Raffaello itd. Zaradi dela je bil dalj časa v Kopru, Milanu in Vidmu.

Poleg poklicnega dela piše narečne pesmi in humoriistične skeče, s katerimi nastopa na Radiu Trst A in jih objavlja v zamejskem tisku. Uspele so njegove *Čakole* na radiu. Vzporedno slika in je priredil že več osebnih razstav, zadnjo oktobra na Opčinah. Za amaterske odre je pripravil več scenografij in glasbene opreme, tudi igra in režira. Nekaj njegovih pesmi sta uglasbila Ubald Vrabec in Aleksander Vodopivec.

Pesmim je Kralj napisal krajši predgovor, v katerem pravi med drugim, da njegove pesmi »niso nobjena, visoka literatura, in prou zatu, ki niso cerebralne, samo enostaune in žiuljenske vrstice, ih lohko usak prebave«. Vseh pesmi je 32 in so razdeljene v štiri skupine.

V prvi skupini (5) prevladuje misel na smrt. V podstrešju je našel nekaj slik, spomni se očeta in njegove pesmi. Stari sestri se pozimi pogovarjata o smrti, eni se zdi, da ji smreka na pokopališču kaže: »te, lidje, lepu se spi!« Žena nese rože na grob, morda zadnjič, »če ne gre kej bulše z mano, / bomo ukjep nazaj lipu!«. Vdovec toži po pokojni ženi; mož želi, da bi umrl skupaj z ženo.

V drugem oddelku sta le dve pesmi. Prva je ekspresionistična podoba zime na Krasu, občutena in sestavljena iz učinkovitih primer: »U ledjenim mrake / hiše pavite z burjo, / zazidane u mraze / ana pr' druge / u klance se tišji. / Druabne veje / u zadnjen živin žarke / ku guale duše / djelajo čud'n pljes. / Pr grčave murve / na

praznin brjače / ledjeno uakno / ku nježno uaku u mrake / špjeta letječe listje, / ki pljete vrtince. / Škripanje in cvilenje / ruznaste kjetne / na raspuokane štjerne / luome t'n djelič / lajanje p'sa. / Glažou zrak / čaka na snjeh. / Samo šjepast kamin / ku zmartran sudat / uapleten uad zime / diha u nuč.« Pesem Rižarna je pretresljiva, ker je podana na čisto samosvoj način.

V tretjem oddelku je pet pesmi, ki so daljše in v obliki razgovorov, pejejo o starih časih, ki neizprosno izginjajo. Nona Lenčka je izgubila v prvi vojni moža, v drugi sina; Francka premišlja, kako so nekoč delali na polju; sin se bo poročil in prodal zemljo; mož pride k vedeževalki, napove mu srečo, na cesti ga povozi avto — »srječ'n je«; na bolniškem vrtu iščejo oči v novembru »djelič upanja«. V teh pesmih je Kralj najbolj uspel, najbolj se vsebina prilaga narečnemu izražanju, v njih je največ tragike.

V zadnjem oddelku je dvajset pesmi, različne vsebine in oblike, resnih in šaljevih, vedno pa zajetih iz življenja. Na pustnem plesu v maskah našteje mož ženi dekleta, ki jih je imel rad, zato bosta zvečer obračunala. Vsi strmi-jo v televizijo, zato ni več družinskega življenja, ne družbe, petja, smeha, kreganja. Na praznik žen si je ujna Pina pri peči v dvorani zažgala plašč. Šli so na dopust, a je bila povsod taka gneča, da se je vrnil in bo počival v hlevu, ženske pa so ostale tam. Ves svet je zmešan, se pogovarjata Lojze in Tone, še sreča, da sta onadva pametna; Lojzetu se zdi tudi Tone zadnje dni čudak. Milko je premlatil ženo, ker jo je našel z drugim, ta je hotela klicati 113, pa ni poznala številke. Mož je napadel ženo s srpom in potem še s kladivom, ker sta tadva vedno skupaj. Žena je svetovala možu, naj ne kadi, am-

pak pije, zato je vedno pijan. Dvajset let hodita skupaj, ko mu ona predlaga poroko, ji odvrne, kdo bi ju vzel. Žena pravi možu, da Vinko vedno poljubi mlado ženo, preden odide, mož ji odvrne, da bi jo tudi on, a se boji Vinka. Mož se izgovarja ženi, da se je s prijateljki peljal v Razdrto, žena mu odvrne, naj pogleda kar svoj hlev in klet, če hoče gledati razdrto. Dreja se v deževnem vremenu ne umije, češ kako bi se v takem vremenu posušil. Mati spodbuja sina, naj vstane zgodaj, češ da je našel Pepče denarnico, ker je zgodaj vstal. Sin pravi, da je tisti, ki je denarnico zgubil, vstal še prej. Boga prosimo, »da usak dan je... friš'n kr'h«. France govori o Tour de France, mati misli, da meri na tur, zato mu svetuje, naj ga stisne. Lekarnar je dal strihnin namesto zdravil, ko se zave, zahteva razliko 300 lir. Mož prosi slikarja, naj mu napravi sliko za kuhinjo, ker se je prejšnja razbila, saj bo slika cenejša, kakor če prebeli kuhinjo. Vsi, ki so kupili njegove slike, ga sprašujejo, kako se počuti, ker bi bile njihove slike več vredne, če bi bil slikar mrtev.

Nekatere teh pesmi so izrazite anekdote, napisane za smeh in dobro voljo, med njimi pa je tudi nekaj bridkih življenjskih resnic, ki so Kralja prizadele in jih je podal prepričljivo in doživeto.

Kraljeve pesmi so preproste kakor prave ljudske pesmi, tudi jezik je domač, stvaren in realističen. Podobne so žanrskim slikam naivcev. Ker je avtor slikar, mu je ta način izražanja najbližji. Z zbirko je Kralj dokazal, da je nadarjen za narečno pesništvo, v katerem lahko pove to, kar misli in čuti, izpričal pa je tudi velik smisel za humor.

(Dalje)

eneoceneoceneoceneoceneocene

TRUHLARJEVE PESMI V ITALIJANŠČINI

Vladimir Truhlar, teolog, pesnik in znanstvenik, se je uveljavil v svetu s svojimi teološkimi razpravami, ki jih je pisal v italijanščini, francoščini, nemščini in latinščini in seveda tudi v slovenščini. Nekatere njegovih knjig so doživele po štiri izdaje in prevode v druge jezike, bile pa so tudi učne knjige na teoloških fakultetah.

Truhlar pa je bil tudi velik pesnik in je izdal štiri pesniške zbirke: Nova zemlja, Rdeče bivanje, V dnevih šumi ocean in Luč iz črne prsti.

Truhlarjevo pesniško zbirko V dnevih šumi ocean je v celoti prevedel v italijanščino dr. Luigi Michieletto, profesor v Mestrah, ki se je naučil slovenščine na padovanski univerzi, izpopolnil pa na seminarjih za tuje slaviste v Ljubljani. Prevod je pokazal pokojnemu Truhlarju, ki ga je pregledal in pohvalil. Iz tega prevoda je

lani priobčil v reviji *Città di Vita*, ki izhaja kot dvmesečnik v Firencah, v šesti številki pet pesmi. To so: Ko se mi razodevaš, Razpadajoči most, Bivanje okna, Čas, Sam ter odlomek o veri. Pesmi spremlja kratka predstavitev pesnika Truhlarja in njegovih pesmi.

V reviji *Conoscenza religiosa*, ki jo izdaja založba La Nuova Italia iz Firenc, pa je Michieletto priobčil v letošnji drugi številki, april-junij, 11 Truhlarjevih pesmi. Na prvem mestu je vseh pet iz revije *Città di Vita*, nato sledijo: Poletje v dnu srca, Alge, November, Pelikan, Ribnik in Noč. Zanimivost te izdaje je v tem, da so vse pesmi dvojezične: na prvem mestu je slovensko besedilo, za njim italijansko. To je redke primer za velike italijanske revije, tem bolj, ker je vprašanje, koliko bralcev bo moglo primerjati slovenski izvirnik s prevodom. Vsi prevodi so zelo skrbni, držijo se sicer izvirnika, vendar so

v resnici prepesnjeni in jih je brati, kakor bi bili napisani izvorniki v italijanščini. Za zgled vzemimo samó prvo kitico prve pesmi, Razpadajočega mostú:

Žile dèbel,
ki so se v daljnih,
z leskom bronastih host
presijanih jesenih
tolikokrat
slastno prožile
pod vozovi temnih sliv,
so trhle.

Le vene dei tronchi,
che in remoti
autunni fulgenti
del luccichio di rosastri boschetti
tante volte
avidamente si sono piegate
sotto carri di prugne nere,
sono marce.

Na koncu zbirke je čisto kratek podatek o Truhlarju.

Martin Jevnikar

PEVSKA REVIIJA Z.C.P.Z.

Cenjeno uredništvo!

Ne vem, če boste prav razumeli misli, ki jih bom skušal razviti v tem pismu in ki niso namenjene neposredno vam. Upam, da ne boste mojih izvajanj enostavno označili kot nov primer ozkosrčnosti. Pobudo za pisanje mi je dala oddaja o koncertu Zveze cerkvenih pevskih zborov v Kulturnem domu v Trstu. Poslušal sem ga v nedeljo preko tržaškega radia, ki si bo s temi živimi prenosi pridobil še lep krog poslušalcev, če bo pri tem vztrajal. Povod je torej bil koncert cerkvenih pevskih zborov, cerkvenih, tako so rekli na začetku prenosa in tako so oddajo tudi odpovedali; toda cerkvenega na tem nastopu ni bilo nič, dobesedno nič, niti ene same liturgične pesmi, niti ene melodije na versko ali religiozno tematiko, ki bi dala pečat koncertu, ki bi utemeljila naziv »cerkvenih« pevskih zborov... Nisem proti posvetnemu, niti proti ljudski ali umetni pesmi, razumljivo se mi tudi zdi, da si cerkveni pevci zaželijo kdaj pa kdaj našturirati tudi pesem, ki ne spada nujno v cerkev, toda totalna odsot-

nost religioznega elementa se mi zdi le preveč.

Moj zorni kot je sicer nekoliko odmaknjen od vaše stvarnosti, toda ne zdi se mi, da bi Vaše okolje bilo tako zelo naklonjeno katoliški stvari, ali verski stvari na splošno, da bi si tako početje lahko mirnodušno privoščili. Ne vem, ali ste vi tako daleč naprej, ali mi morda preozki. O važnosti dobrega cerkvenega petja je bilo prelitega že veliko črnila na Slovenskem, toda ne bo odveč pri tem vztrajati, saj je veliko vprašanj še odprtih, posebno po liturgični preosnovi, ki je praktično obračunala z enim delom naše cerkvene zborovske tradicije. Iskati je treba nova pota, predvsem pa iskati pot, da bo dejansko cela cerkev sodelovala pri petju, ki je močan element pri čustvenem dožemanju svetih opravil. Če je dim kadila z latinščino prej ovijal mašo v nekoliko preveč mistično vzdušje, je zdaj nevarnost, da ves obred zbanaliziramo, posebno še z uvajanjem glasbenih elementov, ki so umetniško lahko zanimivi in dovršeni, niso pa z našo tradicijo povezani in ne rastejo iz potreb današnjega človeka. Da mladina to hoče, je mar-

sikdaj le opravičevanje, ki pogostoma skriva idejno odsotnost in lenobo.

Zašel sem, pa mi tisti koncert ne da miru. Na misel mi je prišlo, da je treba morda del odgovornosti za to pripisati vašemu posebnemu stanju in nacionalni ogroženosti. Toda to nalogo morajo opravljati posvetni zbori. Cerkvenim pevskim zborom je zaupana religiozna pesem, ki ima svoj prostor in v ničemer ne zaostaja za drugo zborovsko umetnostjo. Zdi se mi, da imajo cerkveni pevski zbori gojiti prav to pesem, jo razvijati in plemeniti, dati ji morajo tisto vsebino in tisti glasbeni nastavek, da bo pesem vse bolj molitev. Zato se mi zdi čudno in nerazumljivo, da zveza cerkvenih zborov ne izkoristi v ta namen priložnosti svoje največje in najbolj množične prireditve.

R. T., Ajdovščina

Gornje pismo smo pokazali predsedniku Z.C.P.Z. dr. Zorku Hareju, ki takole odgovarja:

Pismo bi lahko strnili v en sam stavek: Zakaj zbori, ki so nastopili na reviji Zveze cerkvenih pevskih zborov, niso peli cerkvenih pesmi? To misel je avtor pisma T. R. podčrtal z besedami: »...toda cerkvenega na tem nastopu ni bilo nič, dobesedno nič, niti ene same liturgične pesmi,

(dalje na platnici)

Ocene

KONCERTNA SEZONA GLASBENE MATICE 1977/78

Za nami so že trije koncerti letošnje abonmajske sezone Glasbene Matice. Brez dvoma je obračun do sedaj zelo pozitiven. GM je imela srečno roko, da je za prvi koncert izbrala mariborski mladinski zbor. Ta zbor je pod vodstvom odličnega Branka Rajšterja poskrbel za pravi umetniški užitek. Raven, ki jo je dosegel, je nedvomno sad resnega študija tako na tehničnem kot muzikalnem področju. Dokazal je, da je mogoče doseči neko, recimo, »evropsko« raven le z napol profesionalnimi metodami. Zbor je najbolj prepričal v prvem de-

lu, ko so bile na sporedu v glavnem umetne pesmi. Glede narodnih pesmi bi rekel tole: za take ansamble je tipično, da se narodnih pesmi lotevajo lahko akademsko, s premalo poudarjeno interpretacijsko domačnostjo, ki pa jo odtehta tehnična dovršenost.

Na drugem letošnjem koncertu smo poslušali komorno glasbo in sicer violinista Igorja Ozima in pianista Güntherja Ludwiga. Slednji je zamenjal najavljenega Marjana Lipovška. Violinist je izvajal dela sicer znanih skladateljev (kakor recimo Beethovna), ki pa vendarle niso zelo pogosto na koncertnih programih. Prav zato pa je bil z določenega vidika koncert zanimiv. Obenem pa je tudi potrdil umetniško raven violinista Ozima, ki se uvršča med najznamenitejše jugoslovanske violiniste, in to ne samo na koncertnem področju, ampak morda še bolj izrazito na pedagoškem, saj vodi Ozim eno najbolj-

ših violinskih šol v Evropi, to je šolo v Kölnu.

2. decembra je bila v Kulturnem domu spet na vrsti vokalna glasba. Nastopil je študentski oktet »Tone Tomšič«. Spored je obsegal skoraj same ljudske pesmi v priredbi raznih slovenskih skladateljev. Poleg teh so bili skromno prisotni še nekateri tuji skladatelji kot recimo Gotovac in Haydn. Sodba o tem oktetu je težka. Kot pozitivno bi omenil glasovno ubranost, barvno enotnost, veliko vestnost in natančnost v izvedbi in pevsko pristnost, ki je bila daleč od kakega akademskega pristopa k slovenski pesmi. Mislim, da so vse te vrline odtehtale premajhno glasovno potenco in mestoma neko neravnovesje med posameznimi glasovi. Tudi publika je z odobravanjem spremljala koncert in dokazala, da je ljubezen do slovenske pesmi med nami zelo živa.

T. S.

čuk na obelisku

MED ŠKOFI IN ŽUPANI

Po izmenjavi pisem med škofom iz Ivree Bettazzijem in tajnikom PCI Berlinguerjem gre takšno razgovorjanje med Križem in med Zvezdo v klasje. Tudi v slovenskem zamejstvu.

Ko je nastopil svojo službo v Trstu novi škof Vincenzo Bellomi, je na svoji mizi našel pol pozdravno pol poučno pismo dolinskega župana PCI Edvina Švaba. Po oceni političnih opazovalcev je to važen dogodek: tako se je namreč evrokomunizem prvič izrazil v domači varianti, ki vsekakor zasluži ime švabokomunizem.

Menda bo dolinski župan našel pismovalca v koprskem županu Kocjanu, za katerega se sušlja, da pripravlja podobno pismo za novega škofa koprške škofije dr. Janeza Jenka. Vsebina tega pisma pa ne bo pol takšna in pol drugačna, ampak zgolj poučna.

OBVESTILO IZ GORICE

V zadnjo številko našega italijanskega katoliškega tednika LA VOCE ISONTINA se je vrinila ljuba pomo-

ta. Gre za članek, v katerem smo z italianissimim srcem v roki spregovorili o pokojnem škofijskem kanclerju dr. Rudolfu Klincu. Nadnaslov članka se glasi: GRAVE LUTTO DEL CLERO DIOCESANO. V resnici pa bi se moral glasiti GRAVE LOTTO DEL CLERO DIOCESANO.

Takšne slovenske izgube so namreč za nas loterija.

Uredništvo
katoliškega pokoncilskega tednika
LA VOCE ISONTINA

MENTOR, NA PLAN

Teden pred božičem so na liceju PREŠEREN v Trstu zasedali razredni šolski sveti. Med raznimi predlogi je padel tudi eden, ki si ga je licej takoj pritisnil na srce. Gre za predlog, naj bi ideološko in kulturno zgubljeni dijaki te naše šolske ustanove dobili nekega MENTORJA. Zato licej PREŠEREN nebedileno razpisuje mesto enega (1) mentorja za vse razrede klasične in realne gimnazije. Kolikor se bo njegova vloga obnesla, so predvidena še nadaljnja mentorska mesta, in sicer za vsak razred posebej. Mentorja naj bi dobil tudi hišnik, kolikor ne bi hotel biti mentor sam sebi.

Pogoji: 1) mentorski talent
2) veselje za razredni boj

bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, odgovorni urednik revije Marij Maver, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc in pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisu ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1978. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

NB 1) Namesto MENTORJA seveda lahko nastopi MENTORICA.

NB 2) Ne mešajte MENTORJA z MENTOLOM, ki je glavna sestavina metinega olja, za pripravo bonbonov, ustnih vod itd.

PREIMENOVANJE

Na Sindikatu slovenske šole menda teče razprava o tem, da bi se preimenoval v Sindikalno šolsko združnico SLOV. KULT. GOSP. ZVEZE ali s kratico SŠP-SKGZ. Posebne za sluge za to reevalvacijo sindikata ima menda znani upokojeni profesor. Zato utegne dobiti novo odlikovanje, ki ga zdaj snuje Syndikat slovenske šole za najzaslužnejše šolnike: »Zlati katedrček s pedagoškim lovorovim listom«.

pisma pisma

niti ene melodije na versko in religiozno tematiko...«

Uvodoma bi rad preciziral, kar smo že v programu napisali in sta predstvaljalca napovedovala, da je Zveza c. p. z. organizirala revijo zborov, ker so na njej sodelovali tudi necerkveni zbori; in še, da večina zborov Zveze goji cerkveno in posvetno petje. Pa pojdimo v nekatere podrobnosti.

Že prva skladba, Gallusova Resonet in laudibus, je bila cerkvena. Obenem je bila celotna revija proslava cerkvenega človeka, duhovnika Vinka Vodopivca.

Na reviji je Zveza podelila priznanja pevcem, ki so sodelovali pri cerkvenem petju petdeset let in več, ter zborovodjem in organistom, ki orglajo in vodijo cerkvene zборе petindvajset let in več.

Zbori, ki so nastopili na reviji, pojo cerkvene pesmi vsako nedeljo in vsak praznik. Poleg tega bo Zveza pripravila božični koncert, kjer bo zbor Zveze izvajal samo cerkvene pesmi.

Spomladi je še predvidena revija zborov, kjer bodo zbori peli samo cerkvene pesmi. Žal, da moram to pisati. Ko bi se bili obrnili na nas, kar bi bilo primerneje in pravilneje, bi vam postregli s temi podatki, s podatki o našem delu sploh in o tistem na cerkvenem področju še posebej.

RAZPIS

1. Revija Mladika razpisuje

VI. literarni natečaj

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:
Prva nagrada: 50.000 lir.
Druga nagrada: 30.000 lir.
Tretja nagrada: 20.000 lir.

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 31. decembra 1977. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslovu pa naj

V nekem evropskem parlamentu se je vnela huda debata. Poslanka se je zagnala proti svojemu nasprotniku: »Če bi bili vi moj mož, bi vam dala strupa v kavo.« Poslanec pa: »Če bi bil vaš mož, bi kavo spil.«

»Kadar me boli grlo, neham kaditi.«

»Jaz pa, kadar me boli hrbet.«

»Zakaj pa takrat?«

Ker se ne morem skloniti, da bi pobiral čike.«

Uradnica pride k šefu: »Oprostite, jutri bi šla rada na pogreb svoje tašče.«

Direktor pa: »Oh, tudi jaz, tudi jaz!«

ELEKTRIČNE
INŠTALACIJE

Silvester Metlika

BOLJUNEC 265 TEL. 228422

vošči vesel božič
in srečno novo leto

Učitelj je šel predčasno v pokoj. »Naveličal sem se vsega. Prišlo je že tako daleč, da se učitelj boji učenec in ravnatelj, ravnatelj inšpektorja, inšpektor ministra, minister staršev, starši pa spet svojih otrok. Samo otrokom se ni treba bati nikogar.«

Na izletu je neki turist prosil kmeta, če sme iti malicat na njegov travnik. Kmet ga je malo začudeno pogledal in rekel: »Ja, zaradi mene lahko. Samo da po travi ni dobro takoj piti vode.«

»Veš, da je moj prijatelj Julij naredil samomor?«

»Ne! Kaj, za vraga, pa mu je padlo v glavo?«

»Kaj ne veš?«

»Ne!«

»Krogla!«

Amerikanski živinorejec iz Texasa je na trgovskem potovanju po Avstraliji. Avstralski živinorejec mu hvali svoje živali: »Tole, tole naj bodo volil?!« se posmehuje trgovec iz Texasa, »pri nas so trikrat večji! In to, kaj pa je to?«

V Sv. Križu pri Trstu obhajajo letos 130-letnico ustanovitve župnije. Pred letom 1847 je bil Sv. Križ openska kaplanija.

To važno obletnico bodo slovesno obhajali na Štefanov ob 16. uri s koncertom božičnih pesmi.

Peli bodo domači cerkveni pevski zbor, ženski zbor in otroški zbor ter zbor iz Doberdoba.

Vsem prijateljem, znancem in cenjenim odjemalcem na Tržaškem, Goriškem in Videmskem vošči vesel božič in novo leto

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757

Slovenska prosveta - Trst
in Zveza slovenske katoliške prosvete - Gorica

RZPISUJETA

tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1977. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije. Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

LISTNICA UPRAVE

Uprava MLADIKE z veseljem beži številne že nakazane naročnine za prihodnje leto. Obenem sporoča, da ostane naročnina za letnik 1978 nespremenjena: 5.000 lir nakažejo redni naročniki, 10.000 lir podporniki.

Tokrat prilagamo poštno položnico. Kdor je že poravnal naročnino, naj je ne upošteva; morda jo lahko izroči znancu, ki še ni naročen.

Naročniki v tujini naj pri nakazanju naročnine upoštevajo priporočila, ki jih objavljamo na 2. strani platnic. **PODPORNO NAROČNINO 10.000 Lir** sta nakazala Jože SULIGOJ iz Gorice in Ezio MARTIN iz Pinerola.

Med dobrotnike, ki so darovali za tiskovni sklad MLADIKE prištevamo tokrat Ireno Žerjal (15.000 Lir), akad. kiparja Franceta Gorše iz Sveč na Koroškem (31.50 US dol.) ter neimovanega iz Trsta (5.000 Lir).

Vsem podpornikom in dobrotnikom iskrena hvala!

CENA 500.- LIR

